

ΠΕΤΡΟΥ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΛΕΞΙΚΟΣ ΕΡΑΝΟΣ

Μεταδόσεις ἐκ τῆς «Νέας Ἡμέρας» 1898 ἀρ. 1286-1288

823

[Handwritten signature]

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΒΗΛΑΣ
ΒΙΟΓΡ. ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΕΝ ΤΡΙΤΕΣΤΗ

Ἐκδότης τὸ τυπογραφεῖον τοῦ αὐστριακοῦ Λόγδ

1899

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

PAP

ΠΕΤΡΟΥ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΛΕΞΙΚΟΣ ΕΡΑΝΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Μεταφύλαξις ἐκ τῆς «Νέας Ἠλικίας» 1899 ἀρ. 1286-1288

ΕΝ ΤΕΡΓΕΣΤῇ

Ἐκδότης τὸ τυπογραφεῖον τοῦ αὐστριακοῦ Λόγδ

1899

Τύποις του αυστριακού Λόγδ' εν Τεργέστη,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚ ΛΙΘΩΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ.

Τῇ ἱερᾷ μνήμῃ Στεφάνου Κουμανούδη χαριστήριον.

Α'.

ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ

«Ζεὺς πανεπώπης»

καὶ «Πλούτων καὶ Ποσειδῶν πανασφαλείοι».

Καθόλου μὲν ἡ ἱστορία σωζομένων ἀρχαίων μνημείων τῶν Ἀθηνῶν εἶναι καθ' ἱκανὸν μέρος ἱστορία τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἐνθάδε βίου μεταστάτος καὶ σοφοῦ καὶ φιλοπάτριδος Στεφάνου Κουμανούδη· ἰδίᾳ δὲ τοῦ Κουμανούδη καὶ τῆς νῆας Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ὅσας εἶναι πάντοτε καὶ πάντα λίθοι ἐνεπιγράφοι φυλασσόμενοι ἐν τοῖς Μουσείοις καὶ τὰ ἐκ τῶν λίθων ἐν πολλοῖς περιοδικοῖς συγγραμμάσιν ὑπὸ τοῦ αἰδίου ἀνδρὸς ἐκδοσόμενα ἐπιγράμματα. Τίς δὲ ἀνιστᾷ τὴν εἰδικὴν τῶν ἐπιγραμμάτων τῆς Ἀττικῆς ἔκδοσιν τοῦ φιλαθηναίου ἀνδρὸς;

Ἰδίῳ τινὸς ἔρωτος ἐνεφορεῖτο ὁ Κουμανούδης πρὸς τὰς καινοφανεῖς τῶν ἐπιγραμμάτων λέξεις, τοῦ δ' ἔρωτος τούτου τέκνον ὀψίγονον εἶναι ἡ «Συναγωγὴ λέξεων ἀθησαυρίστων ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς λεξικοῖς»· πασῶν τῶν λέξεων «τιμιωτάτας» ἀπεκάλεσεν ὁ Κουμανούδης ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ (ἐν τῇ σελίδι ζ' τοῦ προλόγου) ὅσας «συνήγαγεν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν» μετὰ τῆς οἰκείας εὐχυσείας, πρὸς ἣν πολλάκις παρ' αὐτῷ ἡμιλλᾶτο τὸ ἐν τῷ λόγῳ τάχος τῆς σημασίας, τὸ πᾶν δηλώσας.

Τὸ μνημονευθὲν πολύτιμον πόνημα τοῦ μακαρίτου καὶ τοῦ πονήματος τὸ παρατεθὲν χωρίον ἐνεθυμήθη μὲν μὲν Δεκεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1898 ἀντιγράφων ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Μυτιλήνης, τῷ ἀληθεῖ τούτῳ Μουσείῳ, ἔμμετρον νεοφανοῦς στήλης ἐπιγράμμα, ἐνεθυμήθη δὲ μὲν Μαιῷ τοῦ 1899 μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήτου διδασκάλου. Ὁ δὲ τὸ προκείμενον λιτὸν μνημόσυνον εὐλαβῶς προσφέρων ἡτύχητε νὰ καταλεχθῇ οὐ μόνον εἰς τοὺς ἀκροχῆτας τοῦ Κουμανούδη δημοσίᾳ διδασκοντος ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὁμιλητὰς αὐτοῦ ἰδίᾳ ὠφελούντος.

1) Ζεύς, ἐπώπης, πανεπώπης.

Ἡσύχιος ὁ λεξικογράφος παρέδωκεν ἡμῖν τὰς λέξεις

Ἐπωποτής. Ζεύς παρὰ Ἀθηναίους

ἐπώπη· ἐπόπτη, ἐφορώντι

ἐπωπίδες· ἐπίσκοποι. Ἀκόλουθοι παρὰ Λακεδαιμονίοις.

Ἐκ τοῦ ἐν τῇ μείζονι τοῦ Ἡσυχίου ἐκδόσει τοῦ Moriz Schmidt (ἐν τόμῳ Α' σελίδι 181,7) εἰς τὴν δευτέραν τῶν ἀναγεγραμμένων λέξεων φερομένου ὑποσημειώματος μανθάνομεν ὅτι τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἡσυχίου ἔχει τὴν γραφὴν

ἐπώπει· ἐπόπτει, ἐφορώντι

καὶ ὅτι ὁ μὲν Ἄλδος μετέγραψεν ἐπώπη ὁ δὲ Μουσοῦρος ἐπώπη. Ὁ Schmidt παρετήρησε καὶ τὰδε· «L. ἔποπι coll ἔποψ. Idem voluisse Pearsonem video». Ἐν τῷ προκειμένῳ μοι Βιβλίῳ τοῦ Pearson (Adversaria Hesychiana Oxonii 1844), ἐν τόμῳ Α' σελ. 315, κεῖνται τὰ ἑξῆς· «Ἐπωπι. v. Ἐποψ [N. B. primo scripsit Ἐποπι, postea correxit Ἐπωπι.]»· ἐνόμιζεν ἄρα ὁ Pearson ὅτι τὸ παρ' Ἡσυχίου κείμενον ἐπώπει μεταγραφτέον ἐπώπ· ἡ δὲ ἔποπι, ὑπονοῶν ὅτι πλὴν τοῦ ἔποψ ἐρρήθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν καὶ τὸ ἔποψ (Ἡσύχιος «ἐπώπα· ἀλεχτρονία ἄγριον»). Τὸ δὲ παρ' Ἡσυχίου ἔποψ ἐπύπτης, δυνάστης. Καὶ εἶδος ὀνόματος παρὰ παλαιῶν καὶ ὁ Schmidt ἠξίωσε τὰ γραφῇ το

ἔποπι· ἐπόπτη, ἐφορώντι

Γενναῖα μὲν εἶναι τοῦ μακαρίτου διδασκάλου Schmidt τὰ ἐν τῇ φιλολογικῇ ἐπιστήμῃ κατορθώματα ὧν περιφανὲς μνημεῖον ἴδρυται ἡ ἑκδοσις τοῦ Ἡσυχίου, οὐδὲν δὲ θαῦμα ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν κατώρθωσε νὰ φυλάξῃ ἐαυτὸν ἐλεύθερον ἀστοχημάτων ὧν κυριωτάτη ἀφορμὴ ἐγένετο ἡ κριτικὴ τὸλμη, ἡ κατ' ἀνάγκην καὶ εἰς ὑπερκριτικὴν πολλὰκις μεταπίπτουσα αἰθαιρεσίαν· τοῦ δ' ἀληθοῦς ἀπεσφάλῃ κατ' ἐμὲ ὁ Schmidt καὶ ἐν τῇ περὶ ἧς γίνεται ὁ λόγος λέξει τοῦ Ἡσυχίου.

Καὶ ὅτι μὲν ἡ λέξις ἐπώπει εἶναι παραδεδομένη ἐν τῷ χειρογράφῳ μεταξὺ λέξεων ἀπὸ τῶν ἐπω γραμμάτων ἀρχομένων, τοῦτο δὲν εἶναι, ὡς γινώσκουσιν οἱ περὶ τὰ παλαιὰ Λεξικά καὶ μικρὸν διατρίψαντες, ἰσχυρὸς λόγος μόνος νὰ ἐλέγξῃ ἐσφαλμένην τὴν μεταγραφὴν ἔποπι· ὅτι δὲ ἡ λέξις ἐπώπης, ἧς τὴν δοτικὴν πτῶσιν προέτεινεν ὁ Μουσοῦρος, εἶναι ὀρθῶς πεποιημένη καὶ ὅτι ὁ Ἡσύχιος πιθανώτατα τὸ ἐπώπη ἔγραψεν εὐρών που μετ' ἀναφορᾶς εἰς τὸν Δία εἰρημένον, ταῦτα θὰ ἀποδείξωσι τὰ ἐφεξῆς ῥηθησόμενα ἐν οἷς τὰ καταλεγόμενα ἐπίθετα καὶ οὐσιαστικά ὀνόματα συνήγαγον ἐκ παλαιῶν συγγραφέων καὶ νέων Λεξικῶν καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Lobeck ἐν τῇ γ' ἐκ-

δόσει (1866) τοῦ Αἴαντος τοῦ Σοφοκλέους, ἐν ταῖς σελίδι 337—341, σεσημειωμένων.

Σύνθετα ὀνόματα ἐπίθετα, ὧν τὸ δεύτερον συνθετικὸν μέρος εἶναι ἢ λέξις ὦψ (οπ, ὄψομαι, ὄψ, ὄπ-ωπ-α, ὦπ-ή), σχηματίζουσιν οἱ παλαιοὶ καὶ κατὰ τὰς τρεῖς κλίσεις ἔχοντα τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος συχνό-τατα μὲν ὄνομα, ἤτοι ἐπίθετον ἢ προσηγορικόν, σπανιώτατα δὲ ῥήμα· λήγει δὲ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἄρσενικοῦ γένους πτώσις ἤτοι εἰς ὦψ (οψ) ἢ εἰς ὦπ-ης, ὠπός, ὠπ-ής· ἡ τοῦ θηλυκοῦ γένους εὐρίσκεται τελευ-τῶσα εἰς ὦψ, ὦπις, ὠπ-ή (σπανιώτερον ὠπός), ὠπ-ής·

Ἄγλαῶψ (ἀγλαῶπις)· ἀγριωπός· αἰγωπός· αἰθιοψ· αἰθρωπός· αἵματωπός (αἰμωπός) καὶ αἵματῶψ· ἀλαωπός καὶ ἀλαῶψ (ἀλαῶπις)· ἀμβλυωπός (ἀμβλωπός) καὶ ἀμβλυωπής (ἀμβλωπής)—ἀμβλῶψ· ἀμύδρωψ (Κουμανούδης ἐν Συναγ. σελ. 16)· ἄρρενώπας (παρὰ Κρατίνῳ, Kock Com. Att. fragm. 389, τόμ. Α' σελ. 120) καὶ ἄρρενωπός καὶ ἄρρε-νώψ· ἄστ(ε)ρωπός.

Βαρυωπής· βλοσυρωπός καὶ βλοσυρώπης (τριτόκλιτον παρ' Ὀπι-πιανῷ «βλοσυρώπες μόσχῳ»· βλοσυρώπης -ου καὶ -εος κατ' ἄλλους. Περὶ τῆς τονώσεως ἰδὲ Lob. ἐν σελ. 338)· βοώπης καὶ βοῶψ (; ἐξ οὗ τὸ προσηγορικὸν βόωψ) (βοῶπις).

Γλαυκώπης καὶ γλαυκωπός καὶ γλαυκῶψ (γλαυκῶπις)· γορ-γωπός καὶ γοργῶψ (γοργῶπις).

Δεινώπης καὶ δεινώψ· δολιχῶψ (δολιχῶπις).

Εἰλικωπός καὶ εἰλικῶψ (εἰλικῶπις)· εὐρύωψ (Lob. σελ. 340) (ἐρατῶπις).

(Θαλερῶπις· θεμερῶπις).

(Καλυκῶπις)· κελαινῶπης καὶ κελαινωπός καὶ κελαινῶψ (κε-λαινῶπις)· κεραιῶψ (κερατῶπις)· κνώψ· κοιλωπός καὶ κοιλῶπης, κοι-λώπεις (κοιλῶπις)· κύκλωψ· κυνώπης (κυνῶπις).

Λευκώπης (λευκῶπις)· λιθῶπης, λιθῶπεις, λιπαρῶψ· (λυτ-σῶπις).

Μεγαλωπός· μελαινωπός· μο(υ)νώψ· μυριωπός· μυωπός καὶ μύωψ.

Νεωπός ἢ νεωπής-νεῶψ (Ἡσύχιος «νεοπῆς ἀντὶ τοῦ νεο-βλέπουσινέας»· νεωποῦς ἀντὶ τοῦ νεοβλέπουσ ἢ νέας Μου-σοῦρος, νεωποῦς ἀντὶ τοῦ νεοβλεποῦς ἢ νέας Lobeck, νεῶ-πας ἀντὶ τοῦ νεοβλέπτους ἢ νέας Thesaurus· ἴσως δὲ γραπτέον τὸ νεωπάς).

Οἰνωπός καὶ οἰνώψ· ὀξύωπός καὶ ὀξύωπής (ὀξύωπης Lob. σελ. 338).

Παρθενωπός· πολυωπός καὶ πολυωπής-πολυῶψ· πυρ(σ)ωπός καὶ πυρώπης, πυρῶπεις (πυρ(σ)ῶπις).

Ῥοδωπός (ροδῶπις).

Σκολιωπός· σκυθρωπός· στυγερώπης (Lob. σελ. 338) και στυγερωπός.

(Ταναῳπις)· ταυρωπός και ταυρώψ (ταυρωπίς)· τερατωπός· τυφλώψ.

(Υ'αλῳπις).

Φαιδρωπός· φαινώψ· φιλώψ· φλογωπός και φλογώψ· φοβερωπός και φοβερώψ.

Χαριτώπης (χαριτωπίς)· χαρο(ω)πός και χαρώψ· χάροψ· χρυσώπης και χρυσώψ (χρυσωπίς).

Ἄλλοι βιβλιακώτεροι και μνημονικώτεροι ἐμοῦ πάντως θὰ εὐρωσιν ἄλλα προσθετέα εἰς τὰ καταλεχθέντα, ἡ δὲ ζήτησις ἐπεκτεινομένη θὰ καταδείξῃ οὐ μόνον τὴν θαυμαστὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλῶσσης δύναμιν περὶ τὸν ποικίλον σχηματισμὸν συνθέτων ὀνομάτων ἐπιθέτων και ἐν τῇ λέξει ὦψ, ἀλλὰ και τὴν και ἐκ τῶν παρατεθέντων παραδειγμάτων καταδειχθεῖσαν ὀρθότητα τῆς συνθέσεως τῆς προσθέσεως ἐπὶ και τοῦ εἰρημένου προσηγορικοῦ ὀνόματος εἰς τὸ πρωτόκλιτον προσηγορικὸν ὄνομα ἐπωπῆς κατὰ τὰ εἰς ὦπῆς λήγοντα ἐπίθετα ὀνόματα.

Ἐπίθετα συγκεῖμενα ἐκ τῆς αὐτῆς λέξεως ὡς δευτέρου μέρους και ἐκ προσθέσεως, ἐπιρρήματος ἢ μορίου τινος ὡς πρώτου μέρους ἐνεθυμήθην ἐγὼ πάνυ ὀλίγα πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Lobbeck ἀναγεγραμμένων.

Ἀντωπός και ἀντωπῆς (ῆ)· ἀνῶ· εἰσωπός· ἐριώπης (ἐριώπις)· εὐαπός και εὐώψ (εὐωπίς)· κατωπός· Ἐν παθητικῇ σημασίᾳ εἴρηται τὸ ἀμφισωπός (Ἡσύχιος· ἀμφισωπὸν· περίωπον, πάντοθεν ἀναπεπταμένον· Αἰσχύλος Ἐλάκῳ Πόντι·) και Ἑτυμολογικὸν Μέγα «ἀμφισωπὸν· περίβλεπτον» Nauck Trag. Gr. fragm. 41, ἐκδ. β' σελ. 15), τὸ περιωπῆς και ἐνίστε τὸ τηλωπός.

Συντομίας χάριν παραλείπων τὰ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐσχηματισμένα ὀνόματα κύρια και προσηγορικὰ, ὧν ἱκανὰ (Γοργώπας, Λυκώπας και Λύκωπος, Οἰνώπας· Ἀνθρωπος· Ἴωψ, Ἴωψ, Κέρκωψ, Φαίνωψ, Χάρωψ και Χάρωπος· Ἴωψ, κύνωψ, ὕδρωψ και «ἀνετυμολόγητα» ἄέροψ, δρύοψ, πάρνοψ και πολλὰ ἄλλα) ἐμνημόνευσεν ὁ Lobbeck, ἄξια παραθέσεως νομίζω ὅσα προσηγορικὰ ὀνόματα θηλυκοῦ και οὐδετέρου γένους ἐνεθυμήθην, τάδε· ἐνωπῆ· ἐπωπῆ (παρ' Αἰσχύλῳ ἐπὶ τόπου· και ῥῆμα ἐν Εὐμενίδων στίχῳ 275 και 971 ἐπωπᾶ δ' Ἡσύχιος ἐξηγεῖται «ἐφορᾶ, ἐποπτεύει», ὥσπερ τὸ ἐπωπεῖσθαι «ἐπόπτῃ, ἐφορῶντι»)· πανωπῆ (; ἐξ οὗ τὸ πανωπῆεις ἐπιθετον)· παρωπῆ (; ἐξ οὗ τὸ παρώπιον)· περιωπῆ και ὕπωπῆ (ἐξ οὗ τὸ ὕπωπιον)· μέτωπον και πρόσωπον.

Καλῶς ἄρα ἀποκατέστησεν ὁ Μουσοῦρος παρ' Ἡσυχίῳ τὸ ἐπωπῆ. Κατὰ τὸν λεξικογράφον ἐπωπῆς εἶναι ὁ «ἐπόπτῃς, ἐφορῶν», πιθανώτατον δὲ νομίζω ἐγὼ ὅτι και τούτῳ τῷ ὀνόματι ἐκοσμεῖτο ὁ Ζεὺς, ὁ καλούμενος και ἐπόπτῃς κατὰ τὸν Ἡσύχιον «ἐπόπτῃς· Ζεὺς.

Ἡ Θεατῆς» καὶ ἐπόψιος κατὰ τὸν αὐτὸν «ἐπόψιος· Ζεὺς» (Ἀπολλωνίου Ῥοδίου Ἀργον. Β 1135 «Διὸς δ' ἄμρω ἱκέται τε| καὶ ξεῖνοι· δ' δέ που καὶ ἐπόψιος ἄμμι τέτυκται» καὶ Σοφοκλέους Φιλοκλήτου 1040 «θεοὶ τ' ἐπόψιοι»). Ἐν δὲ τοῖς τοῦ Ἡσυχίου «ἐποψ· ἐπόπτῃς, θυνάστῃς. Καὶ εἶδος ὀρνέου» ἡ πρώτη ἐρμηνεία ἀναφέρεται προφανῶς εἰς θεὸν τινα καὶ δὴ πιθανῶς πάλιν εἰς τὸν Δία, ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὸ πτηνὸν οὗ τὸ ὄνομα, ἐσχηματισμένον τάχα ἐκ τῆς φωνῆς (urupa), παρετυμολογεῖ καθ' ἣν ἔχει πυκνὴν συνήθειαν ὁ Αἰσχύλος ἐν τῷ ἀποσπάσματι 304·

τοῦτον δ' ἐπόπτην ἔποπα τῶν αὐτοῦ κακῶν
πεποικίλωκε κ. τ. λ.

Λέγει δὲ τὸν ἔποπα εἰς ὃν κατὰ τὸν γνωστὸν μῦθον ἀπωρνηθῶθι ὁ αἰσχρορργὸς Τηρεὺς.

Τὸ θηλυκὸν ἐπῶπις δὲν εὐρόν που παραδεδομένον, ἀποκατέστησε δ' αὐτὸ ὁ Meineke ὡς τῶν Ἐπιεφυρίων Λοκρῶν πόλεως ὄνομα (Ἐπῶπιν) ἐν τοῖς τοῦ Στράβωνος, σ' 259 (τόμ. Α' σελ. 356) ἀντὶ τοῦ καὶ παρὰ τῷ Κοραῇ (τόμ. Α' σελ. 349) κειμένου Ἐσῶπιν τάδε παρατηρήσας ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ ἐπιγεγραμμένῳ Vindiciarum Strabonianarum liber (Berolini 1852), ἐν σελ. 89· «Ἰδρυται δ' ἡ πόλις ἐπ' ὀρούς ἦν Ἐσῶπιν καλοῦσιν. De locis haec dicuntur Epizephyrius; sed pro Ἐσῶπιν scribendum haud dubie Ἐπῶπιν. Hoc enim nomen, non item alterum, Graeci locis, a quibus late prospectus pateret, indere solebant. Epops δὲ montis nomen est in Pitheculis apud Plinium NH. 2, 89, qui Ἐπωμεύς male [ἀντὶ τοῦ Ἐπωπεύς] dicitur in libris Strabonis lib. 5 p. 248. Eodem Ephyræ [τῆς Ἀκροκορίνθου, τῆς Ἐπωπῆς] nomen revocandum esse monui ad Stephanum Byz. p. 275, 3». Εἰς τὴν ἐν τῷ στίχῳ 1175 τῆς Λυκόφρονος Ἀλεξάνδρας κειμένην λέξιν ἐπωπίδα φέρεται ἀρχαῖον σχόλιον τὸ ἐξῆς· «εἰ μὲν δασέως τὴν ἀκόλουθον, εἰ δὲ ψιλῶς τὴν ἐπίσκοπον διὰ τὰς ὥπας», ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀνέγραψε καὶ τὴν λέξιν «Ἐπωπίς· Δημήτηρ παρὰ Σικυωνίοις». Μεθηρομήνευσε δὲ ὁ Pape τὸν Ἐπωπέα (λόρον) Schauenstein (καὶ τὸ Ὁξύωπον πόλεως ὄνομα Schauenburg).

Τὰ τοῦ Meineke ἀναγνούς τις ἴσως ἀν' προτιμῆσιν τὸ τοῦ Ἡσυχίου ἐπῶπει νὰ μεταγράψῃ ἐπωπεῖ (παρὰ τὸ ἐπωπεύς—Ἐπωπεύς). Ἰσως δὲ ἄλλος ἦτοι φυλάσσων τὸν παραδεδομένον τόνον ἢ μεταβάλλων αὐτὸν (ἐπωπεῖ) θὰ εἰκάσῃ τριτόκλιτον ὄνομα ἐπῶπης—ἐπωπήης. Ἀσφαλέστατον τοῦ πρωτοκλίτου ὀνόματος ἐπῶπηης μάρτυρα προσάγω ἐγὼ τὸ Μυτιληναϊκὸν ἐπίγραμμα ᾧ καὶ διδῶμι τὸν λόγον μετὰ βραχεῖαν παρατήρησιν, τὴν ἐξῆς· ἐν τῷ ἐπιγράμματι κεῖται τὸ Ζηνί—πανεπῶπη· ἐκαλεῖτο ἄρα ὁ Ζεὺς καὶ ἐπῶπηης, ὁ

δ' ἄγνωστος τῆς Μυτιλήνης ἐπιγραμματοποιὸς ἐκόσμησε τὸν ἀνακτα ἀνδρῶν τε θεῶν τε καὶ τῷ ἐπιτεταμένην τὴν ἔννοϊαν ἔχοντι δνόματι πανεπώπης. Εἶναι δὲ πανεπώπης οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὁ πανεπόπτης (πανεπόψιος) καὶ παντεπόπτης ὧν ὀνομάτων τὸ πανεπόπτης ὁ ποιητῆς τοῦ ἐπιγράμματος ὡς ἐκ τοῦ μέτρος οὐδαμῶς ἐκωλύετο νὰ μεταχειρισθῇ. Ὁ Αἰσχύλος ἐν Εὐμενίδων στίχῳ 1046 εἶπε τὸ «Ζεὺς ὁ πανόπτας» εἰς δ' ἴσως ἀναφέρεται τὸ τοῦ Ἑσυχίου «πανόπτης» πολυόφθαλμος. Ζεύς. Ἀχαιοί» (Nauck Ἀχαιοῦ fragm. 53, σελ. 758). Ὁ Δικαιόπολις τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Ἀχαρνέων στίχῳ 414 καὶ τοῖς τούτῳ ἐξῆς ἀντιβολήσας τὸν Εὐριπίδην ὧδε δός μοι ῥάκιόν τι τοῦ παλαίου δράματος.

δεῖ γάρ με λέξαι τῷ χορῷ ῥῆσιν μακράν,
αὕτη δὲ θάνατον, ἦν κακῶς λέξω, φέρει

καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ παιδὸς Κηρισσῶντος, κελυσθέντος ὑπὸ τοῦ τραγικοῦ, τοῦ Τηλέφου τὰ ῥακώματα χαριέντως ἀναφωνεῖ

ὦ Ζεῦ διόπτα καὶ κατόπτα πανταχῇ

εἰς δν στίχον ὁ ἀρχαῖος σχολιαστῆς (ἐκδ. Dübner σελ. 14, 52) παρέτηρησε τὰ ἐξῆς· «ταῦτά φησιν ἐπεὶ πολὺν χρόνον ἦν τὰ ῥακία δι' ὧν ἦν πάντα ἐπισκοπῆσαι. Καὶ ὁ Ζεὺς δὲ παντεπόπτης λέγεται». Κεῖται δὲ καὶ παρ' Ἑσυχίου «παντεπόπτης· ὁ πάντα καθορῶν».

Ἰδὲ καὶ Nauck fragm. adesp. 43, σελ. 847. Τὸ Μυτιληναῖον μνημεῖον, ἐφ' οὗ κεῖται τὸ ἐπίγραμμα, ἔτεσσάρα ἐκ βῆθους δύο πῆξεων μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τοῦ 1898 ἐν τῷ κήπῳ ἰδιωτικῆς οἰκίας τοῦ φρουρίου, ἔχει δὲ τὸ σχῆμα τῶν συνήθων στηλῶν. Ἡ στήλη εἶναι ἀνωμάλως ἀποκεκρουσμένη τὸ ἥμισυ που κάτω μέρος· καὶ τὸ μὲν πλάτος ἐκάστης τῶν τεσσάρων πλευρῶν εἶναι 036, τὸ δὲ ὕψος τῆς μὲν πλευρᾶς τοῦ προσώπου τὸ ἐλάχιστον 031 (ἀριστερᾷ τῷ ὀρῶντι) καὶ τὸ μέγιστον 046 (δεξιᾷ), τὸ δὲ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τὸ ἐλάχιστον 046 (κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν δύο πλευρῶν ἀκμὴν) καὶ τὸ μέγιστον 047 (κατὰ τὴν ἐτέραν τῆς πλευρᾶς ἀκμὴν). Κοσμήματα διασώζει ἡ στήλη ἄνω μὲν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ προσώπου καὶ τῆς δεξιᾶς ἐγγεγλυμμένα περυγία, ἐν δὲ τῷ μέσῳ (ὑπὸ τοῖς γράμμασιν) ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης πλευρᾶς ἀποκεκρουσμένον στέφανον, ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας τὸ ἄνω μέρος καθέτου ῥαβδοειδοῦς πράγματος ἀπολήγον εἰς σφαιρίδιον καὶ αἰχμήν. Ὁ ῥυθμὸς τῶν γραμμάτων μαρτυρεῖ χρόνους τοὺς περὶ Χριστόν.

Τὸ ἐπίγραμμα φέρεται κατὰ τέσσαρας στίχους ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν· καὶ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς μὲν τοῦ προσώπου (α) κεῖνται τάδε

(α) ΖΗΝΙΘΕΩΝΥΠΑΤΩΠΑΝΕΠΩΠ
ΗΔΕΠΟΣΕΙΔΑΩΝΗΠΑΝΑΣΦΑΛΙΟΙ.
ΖΩΣΙΜΗΟΥΡΑΝΙΟΙΟΘΕΟΥ
ΣΥΝΠΑΙΔΙΣΦΕΤΕΡΩΠΑΝ

ἐπὶ τῆς πλευρᾶς δὲ τῆς δεξιᾶς (β) τάδε

(β) ΗΚΑΙΠΛΟΥΤΩΝΙ
ΑΝΕΘΗΚΕ
ΣΩΘΕΙΣΑΠΡΟΝΟΙΑΙΣ
ΤΑΣ ΖΩΟΥΣΔΕΛΑΒΟΥΣΑ.

Οἱ στίχοι α καὶ β 1 καὶ 2 κεῖνται ἐπὶ τῆς στεφάνης ἐν ἐγγλυφαῖς, οἱ δὲ α καὶ β 3 καὶ 4 ὑπὸ τῇ στεφάνῃ ἐν τῷ προσώπῳ τῶν πλευρῶν. Βεβλαμμένα εἶναι τὰ γράμματα ΑΩ (Ποσειδάωνι), Α (ἀνέθηκε), Υ (Θεοῦ), Ο τὸ δεύτερον (προνοίαις), Ν (πάντας), Β καὶ Α τὸ δεύτερον (λαβοῦσα), παντελῶς δὲ ἡφανισμένον τὸ Σ τὸ δεύτερον (πανασφαλίσαις). Τοῦ γράμματος Η τῆς λέξεως πανεπώπη τὸ πρῶτον σκέλος κεῖται ἐν τῇ πλευρᾷ α πλησίον αὐτῆς τῆς ἀκμῆς, τὸ δὲ δεύτερον μετὰ τῆς ἐνούσης τὰ δύο σκέλη γραμμῆς ἐν τῇ πλευρᾷ β· δηλὸν ὅτι ὁ χαρακτὴς μὴ προνοήσας κατέφυγεν εἰς τὸν τοιοῦτον τρόπον διὰ τὸν χώρον. Τὸ ἐπίγραμμα ἀναγνωστέον·

Ζηνὶ θεῶν ὑπᾶτώ πανεπώπη καὶ Πλούτωνι
ἡδὲ Ποσειδάωνι πανασφάλισ(ε)ς ἀνέθηκε
Ζωσίμη οὐρανίῳ θεοῦ σωθεῖσα προνοίαις
σὺν παιδὶ σφετέρῳ, πάντας ζωὸς δὲ λαβοῦσα.

Ἐπὶ τῆς ἀνω ἐπιπέδου πλευρᾶς γεγραμμένος εἶναι κίχλῳ ἔχων κοιλότητα ἐν τῷ μέσῳ πάντως ἐνεστηρίμενον ἦτο ἐκεῖ πράγμα τι δι' οὗ ἡ Ζωσίμη εἶχε κοσμήσῃ τὸν βωμὸν τὸν ἀνατεθέντα τοῖς θεοῖς σωτήρσιν. Ὅτι δὲ ὁ κίνδυνος ἦτο πιθανῶς χειμασμός ἐν πελάγει, τοῦτο διδάσκουσι μὲν ἄλλα ὅμοια τῆς Λέσβου περὶ ἐπιγράμματα («χειμασθέντες ἐν πελάγει θεῶ ὑψίστῳ χρηστήριον», ἀντὶ τοῦ συνήθους χαριστήριον, G. Paton Inscript. Gr. insul. Lesb., Berlin 1899, ἀρ. 119, σελ. 45), διδάσκει δὲ τοῦ Ποσειδῶνος πανασφαλίου ἡ μνεία περὶ οὗ καὶ νῦν ὁ λόγος.

2) Πλούτων καὶ Ποσειδῶν πανασφάλιοι.

Πλὴν τῆς λέξεως πανεπώπης πρῶτον νῦν ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος γινώσκειται καὶ ἡ λέξις πανασφάλιος· ἀλλ' ὥσπερ γνωστὸν ἦτο τὸ προσηγορικὸν ὄνομα ἐπώπης οὕτω κατὰ θαυμαστήν τύχην καὶ τὸ ἐπιθετὸν ἀσφάλιος δὲν εἶναι ἄγνωστον καὶ δὴ ὡς τοῦ Ποσειδῶνος αὐτοῦ ἐπιθετὸν. Πρῶτος μάρτυς, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, εἶναι ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Ἀχαρνέων στίχῳ 682

οἷς Ποσειδῶν ἀσφαλείος ἐστὶν ἡ βακτηρία
εἰς ὃν ὁ σχολιαστὴς (Dübner. σελ. 19, 22) ἐσημειώσατο τὰ ἑξῆς· «Ἀσφαλείος Ποσειδῶν παρὰ Ἀθηναίους τιμᾶται. — Τιμᾶται δὲ Ποσειδῶν ἀσφαλείος παρ' αὐτοῖς ἵνα ἀσφαλῶς πλέωσι».

Ὁ Παυσανίας ἐν μὲν τοῖς Λακωνικοῖς, γ' 11, 8 γράζει· «τούτων δὲ οὐ πόρρω Γῆς ἱερὸν καὶ Διὸς ἐστὶν Ἀγοραίου, τὸ δὲ Ἀθηναῖς Ἀγοραίας καὶ Ποσειδῶνος ὃν ἐπονομάζουσιν Ἀσφάλιον»· ἐν δὲ τοῖς Ἀχαϊκοῖς, ζ' 21, 3 πραγματευόμενος περὶ τῶν κατὰ τοὺς Πατρεῖς παρατρεῖ· «πρὸς δὲ τῷ λιμένι Ποσειδῶνός τε ναὸς καὶ ἀγαλμὰ ἐστὶν ὀρθοῦ λίθου. Ποσειδῶνι δὲ παρέξ ἢ ὁπόσα δνόματα ποιηταῖς πεποιημένα ἐστὶν ἐς ἐπὶν κόσμον καὶ ἰδίᾳ σφίσιν ἐπιχώρια ὄντα ἕκαστοι τίθενται τσαῖδε ἐς ἅπαντας γεγονάσιν ἐπικλήσεις αὐτῷ, Πελαγαῖος καὶ Ἀσφάλιός τε καὶ Ἴππιος.»

Ὁ Στράβων α' 57 κ. ἐ. πραγματευόμενος περὶ τῶν μεταβολῶν ὧν ἕνεκα γίνονται αἱ ἐπικλήσεις καὶ ἀναφέρων ὅτι «ἀνὰ μέσον Θήρας καὶ Θηρασίας ἐκπεσοῦσαι φλόγες ἐκ τοῦ πελάγους ἐφ' ἡμέρας τέτταρας, ὥστε πᾶσαν ζεῖν καὶ φλέγεσθαι τὴν θάλατταν, ἀνεφύσθησαν κατ' ὀλίγον ἐξαιρομένην, ὡς ἂν ὀργανικῶς συντιθεμένην ἐκ μύδρων νῆσον ἐπέχουσιν δώδεκα σταδίων τὴν περίμετρον» παρατρεῖ· «μετὰ δὲ τὴν παῦλιν τοῦ πάθους ἐθάρησαν πρῶτοι Ῥόδιοι θαλαττοκρατοῦντες ἐπιπροσπλεῦσαι τῷ τόπῳ καὶ Ποσειδῶνος Ἀσφαλίου ἱερὸν ἰδρύσασθαι κατὰ τὴν νῆσον. Ἐν δὲ τῇ Φοινίκῃ φησὶ Ποσειδῶνος γενομένου σεισμοῦ καταποθῆναι πόλιν ἰδρυμένην ὑπὲρ Σιδωνος» κτλ.

Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ κεφαλαίῳ 36 τοῦ βίου τοῦ Θησέως διηγούμενος τὰ κατὰ Κίωνα κομίσαντα εἰς Ἀθήνας ἐκ Σκύρου τὰ ὅσα τοῦ Θησέως καὶ τὴν ὑποδοχὴν τῶν Ἀθηναίων ἐπιφέρει ὅτι «θυγαῖς ποιοῦσιν αὐτῷ τὴν μεγίστην ὀδὸν Πυρραϊῶνος ἐν ᾗ μετὰ τῶν ἡϊθέων ἐκ Κρήτης ἐπανήλθεν. Οὐ μὴν ἄλλα καὶ ταῖς ἄλλαις ὀδοδαῖς τιμῶσιν αὐτὸν ἢ διὰ τὸ πρῶτον ἐκ Τροϊζῆνος ἀνιέσθαι τῇ ὀδῷ τοῦ Ἐκτομβαίωνος, ὡς ἰστόρηκε Διόδωρος ὁ περιηγητής, ἢ νομίζοντες ἐτέρου μᾶλλον ἐκείνῳ προσήκειν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐκ Ποσειδῶνος γεγονέναι λεγομένῳ. Καὶ γὰρ Ποσειδῶνα ταῖς ὀδοδαῖς τιμῶσιν. Ἡ γὰρ ὀδοδὰς κύβος ἀπ' ἄρτιου πρῶτος οὕτα καὶ τοῦ πρώτου τετραγώνου διπλασία τὸ μόνιμον καὶ δυσκίνητον οἰκεῖον ἔχει τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμειος ὃν καὶ ἀσφάλιον (ἀσφάλειον Sintenis κατ' εἰσήγησιν τοῦ Cobet, Miscell. crit. σελ. 111) καὶ γαιήσοχον προσονομάζομεν.»

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ χωρία, τὰ εἰς τὸν Ποσειδῶνα ἀσφάλιον ἀναφερόμενα, ἡδυνήθην ἐκ πτωχῆς βιβλιοθήκης ὁρμώμενος ἐγὼ νὰ εὕρω, ὅπερ δὲ ἐν τέλει δὲν θέλω νὰ παραλίπω εἶναι τὸ ἐξῆς· τὸ ἐξῆς τῶν ἐν τοῖς στίχοις 1 καὶ 2 τοῦ ἐπιγράμματος λεγομένων δὲν κωλύει ἵνα εἰς τοὺς ἀσφαλίου καταλεχθῇ καὶ ὁ Ζεὺς, ἰδιχζόντως αὐτὸς διὰ τῶν ὀνομάτων ὕπατος (παρ' Ὀμήρῳ «ὑπάτος θεῶν» καὶ «ὑπάτος κρείοντων» πολλαχού) καὶ πανεπώπης προκεκοσμημένος· προτιμῶ δ' ἐγὼ νὰ νομίζω ὅτι ὁ ποιητὴς ἀσφαλίου (πανασφαλίου) ἐγίνωσκεν ὄντας τὸν Πλούτωνα καὶ τὸν Ποσειδῶνα. Πάντως

δὲ τῆς χρήσεως τῶν ὀνομάτων πανεπώπης καὶ πανασφάλιοι
ἀλλότριοι δὲν ἐγένετο ὁ ἄγνωστος ποιητὴς εἶπε

πάντας ζωὺς δὲ λαβούσα.

Τῶν θεῶν ὁ Πλούτων ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ τῆς Λέσβου ἐπιγράμματος
ἀναφέρεται, ὁ Ποσειδῶν ἐν δυσὶ, Paton ἀρ. 95 (σελ. 41) καὶ 484
(σελ. 97 «Ποσειδῶνος Μυχίω»), καὶ ὁ Ζεὺς ἐν ἱκανοῖς ἐπιγράμμασι
μετὰ τῶν ὀνομάτων Αἰθέριος ἀρ. 484 (σελ. 97 «Δίος Αἰθερίω»),
Κράτιστος καὶ Μέγιστος ἀρ. 278 (σελ. 71 «ὁ κράτιστος καὶ
μέγιστος θεῶν Ζεὺς») καὶ Σωτήρ ἀρ. 498 (σελ. 101 «Δι τῷ Σώ-
τηρι»). Τὸ Ὑψίστος ὄνομα ἀπονέμεται ἀπλῶς εἰς τὸν «Θεὸν» ἐν
ἀρ. 115 (σελ. 45 «Θεῷ ὑψίστῳ»), 119 καὶ 125 (σελ. 46), τὸ δ'
Ὑπατος οὐδαμοῦ εὐρίσκεται κείμενον οὐδὲ τὸ οὐράνιος. Συνέ-
πτωσις ἀξία μνείας εἶναι ἡ τοῦ ἐπιγράμματος 126 (σελ. 46) Ζωσί-
μη· «Ζωσίμη—Θεῷ κεραυνίῳ ὑψίστῳ εὐχὴν ἀνέθηκεν». Ἐγένετο ἡ
αὐτὴ (καὶ τοῦτο τὸ μάρμαρον κεῖται ἐν τῷ φρουρίῳ) ἢ ἄλλη τις;

Ἀναγράψας ὁ Κουμανούδης ἐν τῇ σελίδι 185 τῆς Συναγωγῆς
τὴν λέξιν κατὰ (=κατὰ) ἐκ Τεγεατικοῦ ἐπιγράμματος παρετήρησε
τὰ ἐξῆς· «ἡ ὁμοίας γραφῆς πρόθεσις ἀπὸ καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς σύνθετα
ἤδη ἐμνημονεύθησαν ἐν τῷ Θησαυρῷ ἐξ ἐπιγραφῶν Μυτιλήνης, ἀλλὰ
δὲν ἐπέρασαν καὶ εἰς ἄλλα λεξικά. Τόσον εἴμεθα συντηρητικοὶ τοῦ πα-
λαιόθεν ἐκ βιβλίων μόνον περιελθόντος εἰς ἡμᾶς ὕλικου τῆς γλῶσ-
σης καὶ φοβούμεθα μὴ παρὰ τῶν καταράτων λείθων ταρχθῶσιν ἡμῶν
οἱ κύκλοι, ἐντός τῶν ὁποίων εὐδαιμόνως καὶ ἀνεγδῶς διάγομεν οἱ
πολλοί.»

Ἐξ ἐπιγραμμάτων τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς ἄλλης Μακεδονίας
ὁ Κουμανούδης κατεχώρισεν ἐν τῇ Συναγωγῇ πάντῃ ὀλίγας λέξεις, ὁ δὲ
λόγος τοῦ πράγματος εἶναι ὅτι ἡ Μακεδονία ὥσπερ κατὰ πολλὰ ἄλλα
οὕτω καὶ κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἐπιγράμματα εἶναι καὶ νῦν ἔτι ἄνευ ὑπερ-
βολῆς terra incognita. Μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐγένετο ὑπὸ Γάλλων

καὶ Γερμανῶν, Ἀγγλῶν καὶ Ῥώσων (οἱ Ἕλληνες καὶ δὴ οἱ Μακεδόνες εἶναι σπάνιοι καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ) ἀρχὴ συστηματικώτερας τινὸς ἐρεῦνης καὶ μελέτης τῶν κατὰ τὴν ἱστορικωτάτην χώραν, αὐτὴ δὲ ἡ Θεσσαλονίκη γνωστοτάτη οὖσα ὡς νῦν πόλις εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος ὡς παλαιά. Τρία ἐπιγραμματικὰ παραδείγματα θὰ καταστήσωσι σαφῆ τὸν λόγον, ἀποσπῶ δ' αὐτὰ ἐκ τῆς Συλλογῆς μου.

Ἐταῖρος πάλαι τῆς ἐν Ῥώμῃ Γαλλικῆς Σχολῆς ἀπλοῦς, νῦν δὲ τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου διαπρεπῆς, ὁ γνωστότατος λόγιος ἀββᾶς Duchesne ἐξέδωκεν ἔτει 1876 ἐν τῷ πολυτίμῳ ἔργῳ τῷ ἐπιγεγραμμένῳ Mémoire sur une mission au mont Athos, ἐν τῇ σελίδι 34 καὶ ὑπὸ τῷ ἀριθμῷ 44 πλείστου λόγου ἄξιον ἐπίγραμμα στήλης (ὑψους 084 καὶ πλάτους 049) ἐμπεπηγμένης ἐν τινι τῶν τζιμιῶν τῆς Θεσσαλονίκης. Χάριν εὐκολίας παρατίθημι τὴν ἑκδοσιν τοῦ Duchesne (β' ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τῷ τὸ πρόσωπον τῆς στήλης, α', ὁρῶντι πλευρᾶς καὶ γ' ἐπὶ τῆς δεξιᾶς) κατὰ τὴν ἐν τοῖς μικροῖς γράμμασιν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐπιγράμματος, φυλάσσων τὰ κεφαλαῖα γράμματα ἔνθα ὁ ἐκδότης ἠπόρησεν ἀναγνώσεως αὐτῶν.

(β)

Ἰέρεια ΘΥΣΑ

ΕΥΕ . ΑΠΡΙΝΟ

ΦΟΡΟΥ' κατὰ (κατὰ τὴν)

δίπῳ εἰς μνη- (ἐν τῷ)

ας χάριν αἰω-

νίας ἀνπέλων

πλέθρα δύο

σὺν τεσ . αφρο . ο (ταῖς τέφροις)

ὅπως ἀπ (ἀπ' αὐτῶν)

10

(γ) 15

καὶ οἱ μύστε (μύσται)

μικρὸς, μέ-

γας, ἕκαστος

στέφανον ῥο-

δινόν . οδε . ηε- (ὁ δὲ μὴ ἐ-)

20

νένκας μνη . τηετ (μὴ μετᾶ-)

χέτω μου τῆς

δωρεᾶς. Αἰαν (Ἐὰν)

δὲ μὴ ποιήσω-

σιν ΕΙΝΕΛΥΤΑ

25 ΤΟΥΔΡΟΙΟΦΟ

... ΝΟΣΙΑΣΟΥΕ

... ΥΤΟΙ ...

Καὶ ἀνακριβῶς τε ἐκδεδομένον καὶ ἀτελῶς ἀνεγνωσμένον τὸ ἐπίγραμμα κατῴρθωσεν ὁ εἰδήμων τῶν ἱστορικῶν πραγμάτων Duchesne καὶ ἐρμηνεύσῃ καλῶς τὰδε γράψας· «Il s'agit d'une fondation funèbre. Deux plèthres de vignes (environ trois hectares), entourés de fossés, sont laissés par une prêtresse pour que certains rites soient accomplis sur sa tombe. Des initiés doivent apporter une couronne de roses, sous peine de n'avoir point part aux libéralités posthumes de la défunte. Sans doute il s'agit d'un de ces repas solennels très-répandus dans tout le monde romain à l'époque impériale, et que l'on désignait par le nom de Rosalia.».

Πρὸ τῆς παραθέσεως τῆς ἐμῆς ἐκδόσεως καὶ ἀναγνώσεως, ἡ ἀναγνώσις θὰ δεῖξῃ καὶ ὅτι ἐν τῷ ἐπιγράμματι πρόκειται περὶ ἱερείας Βακχικῶν θιάσων, ἃς μάλιστα εἶναι ἱστορία τις τοῦ ἐπιγράμματος. Ὁ ἀββᾶς Belley ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ τῇ ὠνομασμένῃ Observations sur l'histoire et les monuments de la ville de Thessalonique (1777), ἐν ταῖς σελῶν 125 καὶ 133 (Tafel de Thessalonica σελ. 327 καὶ 335) ποιεῖται λόγον περὶ ἐπιγράμματος ἀντιγραφέντων ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τοῦ ἐκ Μασσαλίας πράκτορος (agent) J.-B. Germain, ἔτεσι 1745 καὶ 1748 γράμματος ὄντος τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γαλλικοῦ προξενείου. Ὁ πολὺς Boeckh μάλιστα ἀνεζήτησεν ἐν Παρισίοις χάριν τοῦ Corpus αὐτοῦ τὴν συλλογὴν τῶν ἀντιγράφων τοῦ Germain· καὶ ὁ Germain, ὡς πρὸ πέντε ἐτῶν ἐφανερώθη, τὴν συλλογὴν ἀληθῶς ἀπέστειλεν ἔτει 1748 πρὸς τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν τῆς Γαλλίας κόμητα Maurepas. Τῆς συλλογῆς ἐγένετο ἔπειτα, ἄγνωστον δὲ πῶς, κτήτωρ ἱατρός τις, ὁ ἐκ τῆς πόλεως Avignon Calvet ὃς ἔτει 1810 διέθετο τὸ χειρόγραφον τῇ πατρίδι. Ἡ συλλογὴ κεκρυμμένον βίον ἔζησεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Avignon μέχρι τοῦ ἔτους 1892 καθ' ὃ ὁ Labande ἐξέδωκε κατάλογον τῶν χειρογράφων. Διαπρεπὴς λόγιος, ὁ Omont ἐδημοσίωσεν ἔτει 1894 τὰ ἐπιγράμματα (44 ὄντα) ἐν τῷ ΚΔ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τῶν Παρισίων οὗ τὸ ὄνομα εἶναι Revue Archéologique, ἐν σελ. 201—214.

Τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τοῦ Germain ἐξέθηκεν ὁ Omont ἐν τῇ σελίδι 200 κρίνων αὐτὸ ἐν σχέσει πρὸς τὰ εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν ἀναφερόμενα ἔργα τοῦ Boeckh, τοῦ Le Bas, τοῦ Heuzey καὶ αὐτοῦ τοῦ Duchesne, ἀπερρήνατο δ' ὅτι ὁ Germain παρέδωκεν ἡμῖν 23 ἐπιγράμματα ἄγνωστα ἄλλως ὄντα. Μέλλων περὶ τε τούτου τοῦ πράγματος καὶ

περὶ ἄλλων πραγμάτων νὰ διαλάβω ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς ἐν ἐπιτη-
δειοτέρῳ τόπῳ παρατηρῶ νῦν ἀπλῶς ὅτι τὸν Omont διέφυγεν ὅτι τὸ
ὑπ' ἀριθμῷ 23 (Rev. σελ. 209) ἐπίγραμμα τοῦ Germain εἶναι τὸ αὐτὸ
τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 44 τοῦ Duchesne, τῷ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν παρατεθέντι
ὑπ' ἐμοῦ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ δύο ἐκδόσεις διαφέρουσι πλείστον ἀλλή-
λων καὶ ὅτι ὁ μὲν Germain ἀνέγνω τινὰ ἃ κείμενα ἔτι ἐπὶ τοῦ μαρμά-
ρου παρεῖδεν ὁ Duchesne, ὁ δὲ Duchesne τινὰ ἃ πάλαι κάλλιον σφύζο-
μενα παρεῖδεν ὁ Germain· ἀλλὰ παρὰ πάσας τὰς διαφορὰς οὐ μόνον
ἡ ἐν ἄλλοις παρατηρουμένη ὁμοιότης ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιγρά-
ψάντων εἰρημένα περὶ τοῦ τόπου τοῦ μνημείου οὐδεμίαν καταλείπουσι περὶ
τοῦδε ἀμφιβολίαν, ὅτι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπίγραμμα πρόκειται ἡμῖν. Καὶ ὁ
μὲν Duchesne ὀρίζει τὰ ἐξῆς· «Ce texte se lit sur deux faces [β καὶ
γ] opposées d'un cippe carré, dans la mosquée Eski-Djouma.
Il est enterré au tiers de sa hauteur; aussi les dernières lignes
de chaque colonne font défaut»· ὁ δὲ Germain τὰ ἐξῆς· «Dans
la mosquée appelée Eski Juma, autrefois la Panaghia par
les Grecs. Ce pied d'estal est à quatre faces; il est enterré
jusqu'à la 12e ligne d'écriture — On découvre, à une autre face
de ce pied d'estal, deux lignes d'écriture ainsy [α]; le reste de
l'inscription est tout mutilé.»

ΠΑΡΑΤΗΡΗΜΑ ἐν μικροῖς γράμμασι καὶ τοῦ Germain τὴν ἑκδοσιν

- (α) 15 κλητομυστε
μικροσ . . . με
γασεχδετοσ
ετε . φανονρο
δινονοδεκησ
- 20 νενπλσμημυετε
χετωμυουτε
δσωμεασλτλν .
δεμηποιηση
σηνε . νειλυλα
- 25 τουαροιοφιο
. . . ερασουσ .

Τὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς (β) κείμενα γράμματα παρεῖδεν
ὁ Germain· ὁ δὲ Duchesne ἀντιγράψας αὐτὰ παρεῖδε τὰ ἐπὶ τῆς στε-
φάνης τοῦ προσώπου τῆς στήλης, σφύζοντος ἐν τῷ μέσῳ (ἀποκεκρουσμένης)
ἀναγλύφου εἰκόνος ἔχονη, κείμενα γράμματα (α) ἃ ἀντέγραψεν ὁ Ger-
main ὧδε·

. . . ιυφος . . . ιηνοσκο .
. φι ιησσιο .

Ἡ δ' ἐμὴ ἔκδοσις καὶ ἀνάγνωσις ἔχει·

(α)

Εὐφρο[σύνη] . . . Διοσκ
ἀδελφῇισι. "Ετους
τοῦ κ[αί] . . . μνήμης [χάριν]

(β)

Ἰέρεια θύσα

5 εὐεία Πριν-
φόρου κατ-
λίπω εἰς μνί-
ας χάριν αἰω-
νίας ἀνπέλων

10 πλέθρα δύω
σὺν τέσ τάφροις
ὅπως ἀποφ-
[έρω]νται αἵμα
]

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

καὶ οἱ μύστε
μικρὸς μέ-
γας ἕκαστος

20 στέφανον ῥό-
δινον· ὁ δὲ μὴ ἐ-
νέγκας μὴ μετε-
χέτω μου τῆς
δωρεᾶς. Αἰὲν

25 δὲ μὴ ποιήσω-
σιν, εἶνε λυτὰ (αὐτὰ?)
τοῦ Δροιοφό-
ρων θεῖά σου ἐ-
[πὶ τ]οῖς αὐτοῖς.

Ὁ Duchesne δεχόμενος 14 στίχους ἐν τῇ πλευρᾷ β καὶ 14 ἐν
τῇ γ (ἀντὶ τῶν ἐμῶν 13 καὶ 13) παρατηρεῖ καὶ τάδε· «De plus,

comme il (sc. le cippé) se trouve placé dans un endroit très-obscur, la lecture est fort difficile et doit se faire autant avec les doigts qu'avec les yeux.»

Τῆς ἀντιγραφῆς, ἣν ἔτει 1888 καὶ μηνὶ αὐτοῦ Ὀκτωβρίῳ κα-
τώρθωσα μετὰ τοῦ φιλαρχαίου ἱατροῦ Ν. Κεχαγιᾶ († 1890 τῇ 10 Φε-
βρουαρίου), τὴν ἀκριβείαν δύναμαι νὰ ἐγγυηθῶ. Οἱ στίχοι β 14—16
κεῖνται κεκρυμμένοι ὑπὸ τῇ γῇ, παραδόξως δὲ δέν μοι ἐπετράπη ἡ ἐν
τῷ μέρει τούτῳ ἐκσκαφὴ τῆς πλευρᾶς β, ἐπιτραπείσης τῆς ἐκσκαφῆς
τῆς πλευρᾶς γ ἐν τῷ μέρει τῶν στίχων 28—29.

Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Germain πᾶς λόγος εἶναι πε-
ριττός· ὅσον δὲ εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ ἀνάγνωσιν τοῦ Duchesne, παρα-
τηρῶ ὅτι αὐτῆς οὐ μικρὸν διαφέρει ἡ ἐμὴ καὶ ἀλλαχού καὶ ἐν τοῖς
στίχοις 12—13 (ὁ π ω ς ἀ π ο φέρω] ν τ α ι αἰ μ ο ι ἀντὶ τῶν ὁ π ω ς
ἀ π' [α ὕ τ ῶ ν]), ἔτι δὲ μεῖζον ἐν τοῖς στίχοις 27—28
ἐν οἷς ἀνεκαλύφθησαν αἱ λέξεις δ ρ ο ι ο φ ὁ ρ ω ν καὶ θ ε ι ᾱ σ ο υ· καὶ
ἐκ μόνης δὲ τῆς δευτέρας τῶν λέξεων τούτων, τῆς δηλώσεως μάλιστα
«τὸν τῷ Διονύσῳ παρεπόμενον ὄχλον», γίνεται δῆλον ὅτι τὸ ἐπίγραμμα
ἀναφέρεται εἰς τὴν διαθήκην ἱερείας Βάκχ· κ· κ· ῶ ν θιάσων· Εὐριπίδης
ἐν Βακχῶν στίχῳ 220 «Διό· ν· σ· ο· ν· — τιμῶσας χοροῖς· | πληρεῖς
δὲ θ· ι· ᾱ· σ· ο· ι· σ· ι· ν· ἐν μέσοισιν ἑστάναι | κρατῆρας.»

Ἀλλ' αἱ σπουδαιόταται ἐν τῇ ἀναγνώσει διαφοραὶ εἶναι ἐν τοῖς
στίχοις 4 + 6· ὁ Duchesne ὁρθῶς ἔκδους τὰ γράμματα ΘΥΣΑ καὶ
ΕΥΕ· ΑΠΡΙΝΟΦΟΡΟΙ παραδόξως οὐ μόνον δὲν ἀνέγνω αὐτὰ ἀλλὰ
καὶ παρετήρησεν ὅτι ἐν αὐτοῖς λαμβάνει «le nom de la prêtresse et
celui de son père»· ἀλλὰ τῆς ἱερείας τὸ ὄνομα ἀναγέγραπται ἐπὶ τοῦ
προσώπου τῆς στήλης (α 1) ἐφ' οὗ τὰ (νῦν δυστυχῶς ἐσφυροκοπημένα)
γράμματα ἐδήλουν πάσαι καὶ τὸ ἔτος τοῦ ἐπιγράμματος καὶ δὴ κατ'
ἄμφοτέρους τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ἐν χρήσει ὄντας τρόπους (Boeckh Corp.
II ἀρ. 1970, Henzey Mission de Macédoine σελ. 274 καὶ Duchesne
σελ. 21. Ἐπανορθωτικὰ τῆς παλαιᾶς γνώμης εἶναι τὰ τοῦ Kubitschek,
Arch.-Epigraph. Mittheil. aus Oest.-Ung. XIII (1890) σελ. 120).

1) Κατ' ἐμὲ τὰ γράμματα ΘΥΣΑ καὶ ἦσαν καὶ εἶναι ἀναγνώ-
σεως ἀξιώτατα· θύσ·α. Τῶν τοῦ Διονύσου ἀκολούθων τινὲς καλοῦνται
ὑπὸ τῶν παλαιῶν Θυῖται (Στράβων ι' 468 «Διονύσου δὲ Σειληνοὶ τε
καὶ Σάτυροι καὶ Τίτριοι καὶ Βάκχαι Ληναῖ τε καὶ Θυῖται») καὶ λοι-
παί· Σοφοκλῆς ἐν Ἀντιγόνης στίχῳ 1150 «προφάνηθ' ὦ Ναξίαις σαῖς
ἅμα περιπόλοις | Θυῖταισιν αἶσε μαινόμεναι πάννυχον | χορεύουσι
τὸν ταμίαν Ἰακχον» κατὰ διόρθωσιν τοῦ Boeckh ἀντὶ τοῦ τῶν χειρο-
γράφων θυῖ·ά·σιν), Θυῖ·ά·δες (Αἰσχύλος ἐν Ἐπτά ἐπὶ Θήβας στίχῳ
498 «βακχᾶ πρὸς ἀλκὴν Θυῖ·ᾶς ὥς» καὶ 835 «ἔτευξα τύμβῳ μέ-
λος | Θυῖ·ᾶς· Ἡσύχιος «Θυῖ·ᾶς· Βάκχην, οἱ δὲ Μαινᾶς») καὶ
Θυστᾶδες (Ἡσύχιος «Θυστᾶδες· Νύμφαι τινές, αἱ ἔνθεοι καὶ

Βάκχαι), τελετήν δὲ τοῦ Βάκχου παρὰ τοῖς Ἡλείοις ὁ Πausanias ζ' 26 μνημονεύει τὰ Θυσία. Τῆς θυσίας λέξεως ὡς ἐπιθέτου ὀνόματος ἐποίησατο χρῆσιν ὁ Αἰσχύλος ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας στίχῳ 269 «θυ-στὰδος βοῆς» εἰς δ' χωρίον φέρεται ἀρχαῖον σχόλιον· «τῆς παρὰ ταῖς θυσίαις γινόμενης ἀφ' ἧς ἐνίοτε καὶ ἡ Βάκχη. Σημαίνει γὰρ καὶ τοῦτο καὶ τὴν καθάραν ἐσθῆτα ὡς παρ' Εὐριπίδῃ». Ἐὰν μὴ πάνυ ἀστοχῶ, ὁ σχολιαστής τὸδε λέγει, ὅτι ἡ λέξις θυστὰς λαμβάνεται καὶ ὡς ἐπίθετον («θυσταῖος βοῆς»· Σοφοκλ. Ἀντ. στ. 1019 «οὐδέ-χονται θυστάδας λιτάς ἔτι | θεοί») καὶ ὡς κύριον ὄνομα (Θυστὰς = Βάκχη), δεύτερον τῆς πρώτης χρήσεως μάρτυρα παραγόμενος τὸν Εὐριπίδην· ὁ Nauck ἐν τῷ ἀποσπάσματι 1101 τοῦ Εὐριπίδου (σελ. 706) ἐκ τοῦ παρατεθέντος σχολίου ἀνέγραψε λέξιν τῆς ἀπολομένης τραγω-δίας τὴν «θυστὰς», ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ὁ ποιητὴς εἶπε τὸ «θυστὰς ἐσθῆς» (Αἰσχύλος ἐν Ἀγαμέμνωνος στίχῳ 1270 «χρηστηρίαν ἐσθῆτα»). Γράφει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· «θυσταῖες (τὸ χειρόγραφον θυσιᾶδες)· ἐνθεοί· τὴν τῶν Βακχῶν φωνὴν θυστάδα (θυσιᾶδα) φησὶν (ὁ Αἰσχύλος)».

Τῆς Θεσσαλονίκης τὸ ἐπίγραμμα διδάσκει νῦν ἡμᾶς ἀσφαλῶς καὶ λέξιν θύσα ἢ μέχρι τοῦδε ἐγνώσκειτο, καθόσον ἐγὼ γινώσκω, ἐκ δύο καὶ μόνων χωρίων ἀρχαίων συγγραμμάτων ἀμφιδρομέων καὶ τού-των, καὶ δη ὡς κύριον ὄνομα. Τὸ πρῶτον χωρίον εἶναι τοῦ Λυκόφρονος ἐν Ἀλέξανδρος στίχῳ 106 Θύσασιν (Θύσῃσιν), ἀλλ' ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης εἰς τῶν ἀρίστων κωδίκων, ὁ A (Parisinus 345), ἔχει τὴν γραφὴν θύστησιν (Ἡσύχιος «θύστα· θυσία», Schmidt «Θύ-στα· Θυσία») ἣν ἐγκρίνει ὁ Schmidt. Τὸ δεύτερον δὲ χωρίον εἶναι τοῦ Ἡσυχίου «θυσιῶν· θυσίων» ἐνθα ὁ μὲν G. Dindorf ἤκασε τὰ Θυσίων (Schmidt Θυστιῶν)· Θυσίων, ὁ δὲ J. Albert τὸ «θυ-έων· θυσίων» (Ὁμηρος ἐν Ὀδυσσεύς Ο στίχῳ 261 «ὑπὲρ θυέων») καὶ Ἀπολλώνιος Σοφιστῆς ἐν Λεξικῷ «θυέων· θυσίων», Bekker σελ. 88, 27) δ καὶ ἠσπάσατο ὁ Schmidt.

Τρίτον, εἰκασθὲν τοῦτο, παράδειγμα εὗρισκω ἐν τῇ σελίδι 298 τοῦ ἔργου τοῦ Nauck τοῦ ὀνομασμένου Tragicæ dictionis index (Pe-tropoli 1892)· «Θύσα: Θύσαν (?) Διονύσου κόραν Eur. 586»· ἀλλ' ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Εὐριπίδου τῷ παραδεδομένῳ ὑπὸ τοῦ Στρά-βωνος ι' 470 αἱ ἐκδόσεις ἔχουσι τὰ «(Εὐριπίδης τε ἐν ταῖς Βάκχαϊς τὰ παραπλήσια ποιεῖ) — καὶ ἐν Παλαμῇδε φησὶν ὁ χορὸς οὐ σὺν Διονύσῳ κωμῶν δὲ ἄν' Ἴδαν τέρπεται σὺν ματρὶ φίλῃ τυμπάνων ἰάκχοις», τὰ δὲ ἀρίστα χειρόγραφα τὰ οὐ σὺν Διονύσῳ καὶ κω-μῶν. Ὁ Nauck (σελ. 545) μετέγραψε

Θύσαν Διονύσου
κόραν δὲ κ.τ.λ.

ἀνθ' ὧν εἰκάζω ἐγὼ τὰ Θ υ σ ᾱ ν (Διονύσου) κορ ᾱ ν (ὅς κ.τ.λ.) εἰς ἃ οἱ ἀντιγραφεῖς, κατὰ συνήθειαν καὶ ἀλλαχόθεν γνωστὴν οὖσαν, μετέβαλον τάχα τὸ Θ υ σ ᾱ ν καὶ τὸ κορ ᾱ ν (ΘΥΣΩΝ—ΚΟΡΩΝ, ΚΩΡΩΝ· ΘΥΣΑΝ—ΚΟΡΑΝ, ΚΩΡΑΝ· ΟΥΣΑΝ—ΚΟΜΑΝ, ΚΩΜΑΝ). Ὁ Schmidt προτιμᾷ καὶ ἐνταῦθα τὸ Θ ὕ σ τ α ν, ὥστε τὸ κατ' αὐτὸν ἡ λέξις θ ὕ σ α (Θ ὕ σ α) οὐδέποτε ἐρρήθη ὑπὸ Ἑλληνός τινος· ἀλλὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἡ ἱερεία μνεῖ νῦν ἄλλα ἡμᾶς.

2) Τὰ γράμματα ΕΥΕΙΑ καὶ ὠφείλον καὶ ὠφείλουσι νὰ ἀναγνώσθωσιν εὐ εῖ α· γνωστότατον εἶναι τὸ εὐῖος ἐπίθετον τοῦ Βάκχου καὶ τῶν κατὰ Βάκχον οὗ τὸ θηλυκὸν πάλιν εὐῖος ἐγινώσκομεν ὃν (Εὐριπ. Βακχ. 238 «τελετὰς προτείνων εὐῖους νεάνισιν»)· νῦν μανθάνομεν καὶ τὸ εὐῖα.

3) Τὰ γράμματα ΠΡΙΝΟΦΟΡΟΥ παραδόξως δὲν ἀνέγνω ὁ Duchesne, ὁρθῶς ἐκδούς αὐτὰ, ὅπως παραλίπω τὰ ἀτελῶς ἐκδεδομένα ΔΡΟΙΟΦΟ(ΡΩΝ). Ἡ λέξις πρινοφόρος δὲν εἶναι κατακεχωρισμένη ἐν Λεξικοῖς (πρόκειται μοι τὰ τοῦ Γαζή, Βυζαντίου, Σακελλαρίου, Pape καὶ E. Sophocles, Greek Lexicon New York 1887)· ἀλλ' ἐὰν μὴ σφάλλωμαι δηλοῦται δι' αὐτῆς ἐν τῷ ἐπιγράμματι θιάσος πρινοφόρων, ὡς διδάσκουσιν αἱ ἐν τοῖς στίχοις 27—28 κείμεναι λέξεις «τοῦ Δροιοφόρων θειάσου». Ἡ λέξις ὀρυσοφόρος γνωστὴ εἶναι ἐν τῇ σημασίᾳ «παράγων, παράγουσα δρῦς», ἀλλ' οἱ (αἱ) πρινοφόροι καὶ ὀρυσοφόροι τοῦ ἐπιγράμματος πάντως ἦσαν θιασῶται (θιασῶταις) φέροντες (φέρουσαι) θεοσους μετὰ κλάδων πρίνων καὶ δρυῶν. Γνωστοὶ εἶναι οἱ (αἱ) θυρσοφόροι (Εὐριπίδης ἐν Κύκλωπος στίχῳ 63 «χοροὶ | Βάκχαι τε θυρσοφόροι»· καὶ Βακχῶν 557 «θυρσοφορεῖς | θιάσους, ὦ Διόνυσ») καὶ κισσοφόροι (Πίνδαρος ἐν Ὀλυμπιονικῶν β' στίχῳ 30 «παῖς ὁ κισσοφόρος», δῆλον οὖν ὁ Βάκχος)· ἀναγραφῆς δὲ ἄξια εἶναι τὰ τοῦ Στράβωνος ι' 468· «οἱ μὲν οὖν Ἑλληνες οἱ πλείστοι τῷ Διονύσῳ προσέθεσαν καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἑκάτῃ — τὸ ὀργιαστικὸν πᾶν καὶ τὸ βακχικὸν καὶ τὸ χορικὸν καὶ τὸ περὶ τὰς τελετὰς μυστικόν, Ἰακχόν τε καὶ τὸν Διόνυσον καλοῦσι καὶ τὸν ἀρχηγέτην τῶν μυστηρίων τῆς Δήμητρος δαίμονα· δεινδροφορίαι τε καὶ χορεῖαι καὶ τελεταὶ κοιναὶ τῶν θεῶν εἰσι τούτων».

Εἶχον ἄρα ἐν χρήσει οἱ θιασῶται κατὰ τὰς τελετὰς τοῦ Διονύσου τὰς ὀργιαστικὰς πλὴν τῶν κισσῶν καὶ τῶν ἀμπέλων καὶ δένδρα· καὶ δὴ τοῦ ἐπιγράμματος διδάσκοντος πρίνους καὶ δρῦς. Τὸ ἐπίγραμμα δὲ εἶναι πολύτιμον καὶ ὡς σαφῶς διδάσκον τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ λατρείαν τοῦ Διονύσου ἣν ἀπλῶς ὑπαινίσσεται ἐπίγραμμα ἔτους 13 Χριστοῦ ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ Heuzey ὑπ' ἀριθμῷ 113 καὶ ὑπὸ τοῦ Duchesne ὑπ' ἀριθμῷ 59· «ὑδροσκοπήσαντα | καὶ ἱερεῖα τεύσαντα Διονύσου καὶ ἑτέρας ὑπηρεσί|ας ὑπηρετήσαντα».

Ὁ Κουμανούδης παραλαβὼν εἰς τὴν Συναγωγὴν λέξεις ἐξ ἄλλων ἐπιγράμμάτων τοῦ Duchesne παρέλιπε τὰς τέσσαρας τοῦ περὶ οὗ ἐγένετό μοι ὁ λόγος ἐπιγράμματος τῆς Θεσσαλονίκης, ἀμφιβαλὼν ἴσως περὶ τῆς ὁρθότητος καὶ ἀκριβείας τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ· ἀλλ' ὡς εἶδομεν, ἀκριβῶς ἐν ταῖς πεπραγματευμέναις λέξεσιν ἢ ἐκδόσιν τοῦ Duchesne ἐγένετο ὁρθή.

Τοῦναντίον δὲ, λέξιν ἄλλου ἐπιγράμματος, τὴν ἰουλοφόρος, κακῶς ὑπὸ τοῦ Duchesne ἐκδεδομένην ἀνεκάλυψεν ὁ Κουμανούδης κατ' εἰκασίαν ἀληθῆ.

2) «Γένος ἰουλοφόρος».

Ἐν τῇ σελίδι 165 ὁ Κουμανούδης κατεχώρισεν ἐκ τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιγράμματος τοῦ Duchesne 11 (σελ. 22), φέροντος τὸ ἔτος 117 Χριστοῦ, τὸ ἐπιθετὸν ἰουλοφόρος τάδε γράψας· «ἀμφὶ γένυν χνοάων πρῶτον ἰουλοφόρον». ΕΠΙΓΡ. Θεσσαλονίκης ἔμμετρ. Μém. sur une mis. au mont Athos, σ. 22. Οὕτω ἐγὼ τὸ ἐπιθετὸν τοῦτο ἐδέχθην, εἰ καὶ ὁ ἐκδότης ἐκεῖ ἐξέδωκεν· ἀμφὶ γε νῦν χνοάων πρῶτον ἰουλοφόρων· παραγνωρίσας καὶ τὸ οὐσιαστικὸν γένυν.»

Τὸ ἐπιγράμμα ἀνέγνω ὁ Duchesne ἐπὶ τοῦ προσώπου μεγάλης σαρκοφάγου ἢ μάλιστὰ τὸ ἄνω δεξιὸν μέρος ἀποκεκρουσμένη σφίζεται καὶ νῦν ἐστὶ ~~ἡ~~ ^ἡ ~~πλάκα~~ ^{πλάκα} τῆς πόλεως ~~κατὰ~~ ^{κατὰ} ~~καθὼς~~ ^{καθὼς} ὁ γνωστότατος λόγιος καὶ ἀπὸς φίλος J. Moritzmann ἐν Mittheilung. des kais. deutsch. arch. Inst. τῶν Ἀθηνῶν τόμ. XVI, 1891, σελ. 364 λέγει τὸ «in Trümmer geschlagen worden»). Ἀναβάλλων εἰς ἄλλον καιρὸν τὰ πλείονα ἀρκοῦμαι νῦν τῷ ἐμμέτρῳ τοῦ ἐπιγράμματος μᾶρτι ἔχοντι κατὰ τὸν ἐκδότην ὥδε·

Δοιδὼν ἐπ' εἰκοστῇ [κεῖμαι λυκάβαντα βιώσας]

ἀμφὶ γε νῦν χνοάων πρῶτον ἰουλοφόρων.

Τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ τρία σφάλματα (ἀντὶ τῶν ὁρθῶν ἀμφὶ γένυν, χνοάων καὶ ἰουλοφόρον) ἐν τῷ «Ἀριστοτέλει» 1889 σελ. 17, ἐν τῇ «Ἐστία» 1891 σελ. 259 καὶ ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει» 1891 ἀρ. 247 (ἰδὲ καὶ Berl. philol. Wochenschr. 1889 σελ. 330) ἐπηνόρθωσα μὴ ἔχων τότε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν Συναγωγὴν τοῦ Κουμανούδη καὶ δὴ τὸ τρίτον τῶν σφαλμάτων ἐξ αὐτοῦ τοῦ λίθου, σφίζοντος τότε ἀκραιότερα τὰ (νῦν ἡκρωτηριασμένα) γράμματα ΙΟΥΛΟΦΟΡΟΝ· ἢ εἰκασίαν ἄρα τοῦ Κουμανούδη ἀπεδείχθη ἀληθῆς.

Τοῦ ἡρωελεγίου ὁ δεύτερος στίχος εἶναι ἐκ τῶν καλλίστων τῶν ἐν ἐπιγράμμασι Θεσσαλονίκης, εὐκόλως δ' ἐν αὐτῷ φωρᾷ τὸν ἄγνωστον ποιητὴν ἀπομιμηθέντα ἀρχαίων ποιητῶν χωρὶς ὁ ἐνθυμούμενος τὸ τοῦ Θεοκρίτου ια' 9, περὶ τοῦ Κύκλωπος εἰρημένον, «ἄρτι γενεῖά σδων

περὶ τὸ στόμα τῶς χροτάφως τε» (Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδῳ Ω στίχῳ 348 καὶ Ὀδυσσεΐας Κ 279 «πρῶτον ὑπὸν ἡγήτην»). Αἰσχύλος ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας στ. 534 «στεῖχει δ' Ἰούλος ἄρτι διὰ παρηίδων», Ἀπολλώνιος Ἀργον. β 43 «ἔτι χνοάζοντας ἰούλους ἀντέλλων» (Ἀθηναῖος γ' 28 «ἄρτι χνοαζούσας αὐλητρίδας»). Ὡς περὶ δὲ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Οἰδίποδος Τυράννου στίχῳ 742 εἴρηται τὸ «χνοάζων ἄρτι λευκανθὲς κάρα» κατὰ τὴν ἔννοιαν «ὥστε λευκανθὲς τὸ κάρα γενέσθαι», οὕτω καὶ παρὰ τῷ ἐπιγραμματοποιῷ τῆς Θεσσαλονίκης τὸ «γένυν ἰουλοφόρον» κεῖται κατὰ τὴν ἔννοιαν «ὥστε ἰουλοφόρον τὸν γένυν γενέσθαι».

Καταλείπω τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο παρατηρῶν ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ὁ Duchesne ἐξέδωκε τὰ γράμματα ΕΙΚΟΣΤΩΙ ὧν τὸ τελευταῖον δεξιόμενος ὡς λείποντον τοῦ γράμματος Κ ἀνεπλήρωσε τὰ λείποντα τοῦ στίχου διὰ τῶν λέξεων «κεῖμαι λυκάβαντα βιώσας». Ἐπαλειημένως καὶ μετὰ προσοχῆς ἐξετάξας τὰ μετὰ τὸ Ω λείποντα τῶν ἀποκεκρουσμένων γραμμάτων δὲν εὗρον ἐγὼ ἐν αὐτοῖς τῶν γραμμάτων ΚΕ (κεῖμαι) ἔγνη· τὸ πρῶτον γράμμα πιθανώτατα προσέπεσεν ἐμοὶ Π, τὸ δὲ δευτέρον ἀσφαλῶς Λ· ὅθεν καὶ εἰκάζω τὰ

Δοῖον ἐπ' εἰκοστῷ πλήσας ἔτος ἐνθάδε κεῖμαι]
 παραβάλλων πλὴν ἄλλων τὸ τοῦ Kaibel (Epigrammata Graeca, Berolini 1878) ἐπίγραμμα 583 (σελ. 237) οὗ ὁ πρῶτος καὶ δευτέρος στίχος εἶναι
 Ἐκτον ἐπ' εἰκοστῷ πλήσας ἔτος Ἀβγαρος ἔνθα
 ταρχύθη, Μοιρῶν ὡς ἐπέκλωσε μίτος.

Σημειωτέον δὲ καὶ ὅτι τῆς ὑπὸ τοῦ Duchesne εἰκασθείσης λέξεως λυκάβας δὲν γίνεται, ἐὰν μὴ μετὰ ἡ μνήμη πλανᾷ, χρήσις ἐν Μακεδονικοῖς ἐπιγράμμασιν.

3) «Καταφθίμενον πανάωρια».

Τὸ ἐπίγραμμα πανάωρια γνωστὸν γίνεται ἐξ ἄλλου τῆς Θεσσαλονίκης ἐμμέτρου ἐπιγράμματος στήλης ἐκδεδομένου ἔτει 1891 ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀστεριάδου ἐν τῇ «Ἑστία» σελ. 191 (ἰδὲ καὶ Berl. philol. Wochenschr. 1891 σελ. 771) ἀνευ ἀναγκάσεως καὶ ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Ρ. W(olters) ἐν Mittheil. 1891 σελ. 262.

Περὶ τοῦ ἐμμέτρου μέρους τοῦ ἐπιγράμματος διέλαβον ἐγὼ ἐν τῇ «Ἑστία» 1891 σελ. 259, ἀνέγνων δ' αὐτὸ κατὰ τὸν λίθον αὐτὸν ὡδε·

Τόν με καταφθίμενον πανάωρια τῆδε Κούαρτος
 θάψεν ἔσω γαίης ὠγυγίων λαγόνων

Ἐπὶ γόνον· τεῦ[ξ]εν δὲ καὶ ἐσσυμένοισι νοῆσα(;) στήλην οἰχομένου καὶ χάριν ὑστατίνην.

Διαφέρει τῆς Γερμανικῆς ἐκδόσεως ἡ ἐμὴ μάλιστα ἐν τῇ δευτέρᾳ λέξει τοῦ στίχου 3 ἣν ὁ μὲν Wolters ἀνέγνω (κατ' ἀντίγραφον ἐκ Θεσσαλονίκης πεμφθὲν) τέ[λεσ]εν, ἐγὼ δὲ τεῦ[ξ]εν· ἐν τῷ λίθῳ εὐκρινῇ ἔκειντο τὰ γράμματα ΤΕΥ (Mittheil. TEI) ἐν τέλει, στίχου καὶ τὰ . EN (Mittheil. . FN, εσεν) ἐν ἀρχῇ στίχου ὧν τὸ ἀποκεκρουσμένον πρῶτον διεκρίνετο ἔτι ὡς Ξ γράμμᾳ. Ἐν τῇ «Ἑστία» ἀντὶ τοῦ ἐσσομένοι· νοι·σι, ὃ βεβιασμένως μόνον ἐρμηνεύεται, ἤγκασα τὸ ἐσσομένοισι· γραπτέον ἄρα καὶ τὸ νοῆσα[ι] (ὃ λίθος καθαρὸν ἔφερε τὸ ΝΟΗΣΑ·) κατὰ τὸ Ὀμηρικὸν «καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι» (ὃ λίθος κατὰ συνηθέστατον σφάλμα εἶχε τὸ ΚΕ ἀντὶ τοῦ ΚΑΙ·). Βεροῖας ἐπιγράμμα Delacoulouche (Miss. scientif. VII, 1858, σελ. 268) ἀρ. 88 (Kaibel 527)

στήλην γράψατο Σωζομένην

κουριδίη μερόπεσσι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Ὁ ἐπιγραμματοποιὸς τῆς Θεσσαλονίκης ἐχρήσατο τῷ ἀλλαχόθεν ἀγνώστῳ ὄντι ἐπιρρήματι πανάωρι·α· πιθανῶς ἐν νῷ ἔχων τὸ καθ' Ὀμηρον ἐν Ἰλιάδῳ Ω στίχῳ 540 περὶ τοῦ Πηλέως ὑπὸ τοῦ υἱοῦ λεγόμενον

ἀλλ' ἕνα παῖδα τέκεν πανάωριον

ἐν ᾧ χωρίῳ ὁ σχολιαστὴς τὴν σπανιώτατην λέξιν πανάωριον ἐξηγεῖται «παντελῶς ἄωρον ἀποθανούμενον». Τοῦ ἐπιθέτου πανάωρος ὁ Κουμανούδης δύο μόνον ἐμνημόνευσε παραδείγματα, τὸ πρῶτον ἐξ ἐμμέτρου ἐπιγράμματος Σμύρνης (Kaib. 313) καὶ τὸ δεύτερον ὡς ἐκ τοῦ Αἰσχύλου ἐν Προμηθείᾳ στίχῳ 363 ἐν ᾧ τὸ ἄριστον Λαυρεντικὸν χειρόγραφον ἔχει οὐχὶ τὸ πανάωρον ἀλλὰ τὸ παράωρον, δηλὸν δ' ὅτι τὸ ὀρθὸν παράωρον (Bergk. παρήωρον νεώτεροι κώδικες). Καὶ τὸ ἄωριος δὲ εἶναι σπάνιον (Kaib. ἐπίγρ. 16, Ἀττικῆς αἰῶνος ε' πρὸ Χριστοῦ, «ἄωριον εἰς Ἄιδον—ἀποιχόμενον»). Μεταγενέστεροι συγγραφεῖς τὴν ἔννοιαν τοῦ καταφθίμενος καὶ τὴν τοῦ ἄωρι·α· (πανάωρι·α·) συνεχώνευσαν ἐν μιᾷ λέξει συνθέτω, τῇ ἄωροθάνατος.

Γ'.

Μιχαὴλ Παλαιολόγου βασιλέως (1280) Τυπικόν.

Πόσης προσοχῆς ἡξίου ὁ Κουμανούδης καὶ τὰς ἐν Βυζαντινοῖς βιβλίοις κεκρυμμένας, ἀθησαυρίστους δ' ἐν τοῖς Λεξικοῖς οὐσας λέξεις,

τοῦτο σαφῶς μικρυνεῖ ἐκάστη τῆς Συναγωγῆς σελίς τῆς συγκεκριμένης ἐκ λέξεων 7500. Τὰς πλείστας αὐτῶν κατὰ τὴν σελίδα ζ' τοῦ προ- λόγου συνήγαγεν ἐκ βιβλίων· «Θέλει φανῇ (γράφει ἐν σελ. ζ') ἴσως παράδοξον εἰς τινας, πῶς λέξεις πολλαὶ τῆς Συναγωγῆς ταύτης, εὐρί- σκόμεναι καὶ ἐν συγγραφεύσι πρὸ πολλοῦ, ὡς εἶπα, δημοσιευθεῖσι διὰ τοῦ τύπου, δὲν κατεχωρίσθησαν εἰσέτι ἐν τοῖς — λεξικοῖς. Καὶ εἰς ἐμὲ ἐφάνη παράδοξον τοῦτο κατ' ἀρχάς, ἐνῷ μάλιστα ἔβλεπον, ὅτι ὅχι ὡς ἀδοκίμους τὰς ἀπέβαλον οἱ λεξικογράφοι, διότι πολλὰς ὁμοίας τὴν ποιότητα καὶ πλείστας ἄλλας ὁμολογουμένως χείρονας καὶ αὐτόχρημα βαρβαρικὰς δὲν ἀπηξίωσαν νὰ παραλάβωσιν, ἅτε θέλοντες πάσας τὰς μέχρι τοῦ 1453 ὑπὸ Ἑλλήνων γραφείσας καλὰς ἢ κακὰς λέξεις ἐν συνάγωγῃ εἰς ἓν, ὡς παριστανούσας τὰς ποικίλας τοῦ μικροῦ βίου τοῦ ἔθνους πνευματικὰς φάσεις καὶ τὰς μεταβολὰς ἃς ὑπέστη ἡ γλῶσσά του. Ἐνόησα δ' ἐπὶ τέλους, ὅτι ὅχι ἀβουλυσία ἀλλ' ἀδυνασία ἦτο τὸ αἴτιον τῆς μὴ συναγωγῆς πασῶν. Δὲν ἠδύναντο δηλ. οἱ λεξικογράφοι χωρὶς κόπων μεγίστων νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τοῦ ἂν λέξις τις ὀλίγον ἀηθεστέρα, ἢν ἀπῆντων ἐν ταῖς μελέταις των, ἦτο ἢ δὲν ἦτο ἤδη ἐν λεξικῷ τινι περιειλημμένη, καὶ οὕτω τὴν παρετρέχον. Ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦτο ἐποιοῦν ὅτε ἡ λέξις, ἔχουσα πᾶν ποσὸν τῆς σημασίαν καὶ κα- νονικώτατον τὸν σχηματισμὸν, προσεπίπτει αὐτοῖς ὡς συνήθης καὶ χρή- σεως κοινῆς, ἐπομένως δ' ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς περὶ παλαιὰ ἤδη εἰς λεξικά. — Εἰρήσθω λοιπὸν ὅτι πρὸς τὴν τῶν οὕτω παρεωραμένων λέξεων διά- γνωσιν εἶναι χρεῖα νὰ ἐθίσῃ τις τὸ ὄμμα του, τὸ τε σωματικὸν καὶ τὸ διανοητικόν, νὰ ἐνεργῇ κατὰ τινα εἰδικὸν καὶ ἄμεσον τρόπον, ἢ, νὰ εἶπω ἄλλως, εἶναι χρεῖα ὁ λεξιλόγος νὰ ὁμαζῆται τὸ συχρὸν, τὸ σπάνιον ἢ τὸ ἁπλῶς εἰρημένον. Ταύτην δὲ τὴν ἔξιν παρέχει μὲν ἡ πολυαναγνωσία καὶ τὸ ἰσχυρὸν μνημονικόν, ἀλλ' ὅχι ἀνεῦ εἰδικῆς τινας ἀσκήσεως ἐφ' ἱκα- νὸν χρόνον. Τοιαύτης ἀσκήσεως μέρος τι ἐγὼ προσπορισάμενος καὶ χω- ρὶς νὰ ἀντιποιδῶμαι πολυαναγνωσίας καὶ ἰσχυροῦ μνημονικοῦ, ἠδυνήθην νὰ ποιήσω τὴν Συναγωγὴν ταύτην. Εἶμαι δὲ σχεδὸν βέβαιος, ὅτι καὶ ἄλ- λοι βιβλιακώτεροι ἐμοῦ ἐποίησαν τοιούτας, ἀλλὰ δὲν προέβησαν εἰς ἔκ- δοσιν, διότι, φαίνεται, ἤθελον νὰ τὰς παρουσιάσωσιν εἰς τὸ κοινὸν εὐ- σταλεστέρας. Ἐγὼ ἔχων γνώμην, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὡς βραχύβιοι πρέπει μετριώτερον νὰ φιλοδοξῶσιν, ἂν τῶν συγχρόνων θέλωσι τὴν ὠφέλειαν, ἐποίησα ἄλλως.»

Μετὰ χάριτος (ἐπήνθει δὲ τῷ λόγῳ τοῦ ἀνδρὸς πολλὴ καὶ ἀβί- αστος ἡ χάρις) ἐν τῷ ὑποσημειώματι τῆς σελίδος ζ' παρατηρεῖ ὁ Κου- μανούδης· «Ἰνα εἶπω ἀληθῶς πᾶν ὅτι αἰσθάνομαι, λέγω, ὅτι δὲν θεωρῶ πολὺ ἀξιοζήλωτον τὸν προσπορισμὸν τῆς ἐν λόγῳ ἀσκήσεως. Εἶναι μὲν αὕτη χρησίμη τῇ φιλολογίᾳ καθόλου, εἰς αὐτὸν δὲ τὸν φι- λόλογον φέρει τινὰ βλάβην, καθόσον τὸν συνεθίζει νὰ μὴ πολυπροσέχῃ ἐν ταῖς μελέταις του εἰς τὴν τῶν νοημάτων συνέχειαν, νὰ θηρεύῃ δὲ

μᾶλλον λέξεις, τὰς μεινίσας ἀπαρτηρήτους παρ' ἄλλων. Ἐδῶ συμβαίνει πως τὸ τοῦ ῥήτου «ἄλλοις ὑπηρετῶν ἀναλίσκομαι», ὅπερ εἶδα ποτε γεγραμμένον ὑπὸ εἰκόνα κηρίου ἀνημμένου, ἐν τῇ προμετωπιδί τῆς ἀ' ἐκδόσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἀνθ. Γαζή καὶ μ' ἔκαμε πολλὴν ἐντύπωσιν».

Ἀληθῶς δὲ ὁ Κουμανούδης ἐφαίνετο ἀναλίσκόμενος «ἄλλοις ὑπηρετῶν», συλλέγων μετὰ κόπου τὰς λέξεις ἐκ βιβλίων Βυζαντικῶν συγγραφέων ὧν πολλὰ, ὡς γινώσκουσιν οἱ φιλόλογοι, εἶναι ἤτοι κακῶς ἐκδεδομένα ἢ οὐ πᾶν εὐπρόσιτα. Ἀνυσίμως δ' ὑπηρετήσε τὴν εἰρημένην ὑπηρεσίαν ὁ Κουμανούδης καθ' ὃν χρόνον παρημελημένοι ἦσαν ἔτι αἱ Βυζαντικαὶ μελέται, ὧν πατήρ, ὡς γνωστὸν εἶναι, μόλις πρὸ δέκα ἐτῶν ἐγένετο ὁ πολὺς Krumbacher, καὶ κατὰ τρόπον οὕτως εἰπεῖν ὑποδειγματικόν.

Ταῖς δυσκολίαις, ταῖς ἐπιπροσθούσαις τοῖς συλλέγουσι λέξεις, συνέχονται ἐν τῇ ἀναγνώσει βιβλίων πλεον τῶν ξένων οἱ Ἕλληνες φιλόλογοι οὗς ἡ πρὸς λέξεις οἰκειότης ἀποτρέπει πολλάκις ἀπὸ τῆς ἀναδιφήσεως Λεξικῶν, τοῦ ἐναντίου πραγματος (λέγω τὴν ἀλλοτριότητα) πρὸς τὸ ἐναντίον τοὺς ξένους κινῶντος, ὅλην δ' ὅτι πρὸς τὴν ἐξέτασιν τῶν Λεξικῶν. Δὲν δύναμαι νὰ γινώσκω τὸν πρῶτον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς συνήθειαν εἰσαγαγόντα τὸ ἐπίθετον αὐτάρχικος καὶ τὸ ὡς οὐσιαστικὸν ὄνομα παραλαμβανόμενον (τὸ) αὐτάρχικόν, ἀπὸ τῆς ἐν πολλῇ ὄντι νῦν γράσει καὶ παρὰ τοῖς ἐφημερίδογραφοῖς (ἐν Γερμανικοῖς Λεξικοῖς κατεχωρήθησαν πρὸ πολλοῦ αἱ λέξεις Autarchie καὶ Autarch, ἀνέγνω δὲ ποτε ἐν Γερμανικῇ ἐφημερίδι καὶ τὸ ἐπίθετον autarchisch), ἀγνοῶ δὲ καὶ ἂν ὁ εἰσαγωγὴν αὐτὰ εἰσήγαγεν αὐτὸς πλάσας ἢ ἀναγνοῦς που· ὃ δὲ γινώσκω εἶναι ὅτι ἐν οἷς ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν ἐξ Λεξικῶν αἱ λέξεις, ἃς εὗρον ἐν Βυζαντικῇ ἔργῳ, δὲν εἶναι ἀναγεγραμμένοι.

Καλῶς ὑπέδειξεν ὁ Κουμανούδης ὅτι ἡ μακροτέρα ἀναβολὴ τῆς δημοσιεύσεως τῶν συλλεγομένων ἀγνώστων λέξεων οὐδαμῶς ὀφείλει νὰ ἔχη λόγον τὴν μείζονα εὐστάλειαν· ἐὰν τοῦτον ἡ ἐκείνον τὴν εὐστάλειαν φιλοτιμούμενον μιμηθῶσι πάντες, οὐδεμία ἐλπίς ἔπειτα ὅτι μετ' ὀλίγον χρόνον ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα θὰ ἔχη Λεξικὸν ἄξιον γλώσσης ζωσῆς χιλιάδων ἐτῶν ζωῆς. Τοσούτῳ δὲ μείζον ἐφίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς συχνῆς καὶ ταχείας δημοσιεύσεως, ὅση καὶ σπουδαιότεραν ἀπὸ τίνος χρόνου λαμβάνουσιν ἐπίδοσιν αἱ Βυζαντικαὶ σπουδαὶ ὧν ἀσφαλὲς κατόρθωμα ἀπὸ τοῦδε νὰ προῖδῃ δύναται τις καὶ τότε, ὅτι οὐκ εἰς μακρὸν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, πλουσίαν ἤδη ἔχουσα τὴν παλαιὰν στολὴν, θὰ ἐμφανισθῇ καὶ νέαν μετενδεδυμένη πολυτελεῖ ἐσθῆτα καὶ θὰ ἀποδειχθῇ οὐσα γλῶσσα ἀδαπάνητος ἐν τῇ πλάσει λέξεων, ποικιλιωτάτη ἐν τῷ πλούτῳ παρχηγῶν καὶ συνθέτων, ἀνυπέρβλητος ἐν τῇ δυνάμει τῆς

ἐκφράσεως. Εἶπε μὲν μοι ὁ Κουμανούδης οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δις ὅτι τινὲς τῶν Βυζαντιακῶν συνθέτων λέξεων μαρτυροῦσιν ὅτι ἐν τῷ πνεύματι τῶν τότε ἐργαζομένων λογίων «ἐπαθὼν ξεθύμασμα» αἱ ἦτοι τὴν αὐτὴν ἢ ὁμοίαν πῶς ἔννοιαν ἔχουσαι ἀπλαῖ ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ λέξεις, καθὼς (ἔλεγε) τὰ ἀμιγῆ ἀρώματα ἀποβάλλουσιν ἐν ποικίλοις συγκράμασι τῆς δυνάμεως μέρος· ἀλλ' ὅμως ταῦτα καὶ παρὰ πλήσια αὐτοῖς λέγων ὁ ἀνὴρ συνείθιζεν ἀείποτε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν διδακτικωτάτην παρατήρησιν «αὐτὸ καὶ θὰ εἰπῇ γλῶσσα ζωντανή, νὰ ἔχῃ εἰς καθὲ χρόνον τὰ δικά της».

Πόσος δὲ κεκρυμμένος λεξικός πλοῦτος ἀναμένει τὴν φανέρωσιν, περὶ τούτου πείθει ἑαυτὸν ὁ μετὰ προσοχῆς ἀναγινώσκων καὶ πάλαι καὶ πρὸ μικροῦ χρόνου ἐκδεδομένα ἔργα καὶ ἐπιμελῶς ἐν αὐτοῖς ἐκζητῶν τὰ ἄξια ζητήσεως ὄντα. Παραδείγματος μόνον χάριν ἀπέσπασα ἐκ τῆς Συλλογῆς μου μικρὸν μέρος, τὸ ἐφεξῆς παρατεθησόμενον· ὅτι δὲ τὸ Τυπικὸν, ὃ ἔτι 1895 ἐξέδωκεν ὁ φιλοπονώτατος Μανουὴλ Γεδεών, ἐκ σελίδων 23 μικρῶν συγκείμενον δωρεῖται ἡμῖν 28 νέας καὶ ἀλλαχόθεν ἀγνώστους ἔτι λέξεις, τοῦτο σαφῶς διδάσκει πῶς νὰ ἔχῃσι δύνανται τὰ πράγματα ἐν ἔργοις μακροτέροις.

1) Ἀγελόθυμος· «γένος δ' οὗτος» — «Ἀρεὶ σύντροφον φιλαίματόν τε καὶ ἀγελόθυμον» σελ. 51, 10.

2) Ἀλλόπονος· «τοὺς δ' ἀλλοπόνους διακονίαις ἀσχολουμένους» σελ. 38, 24, λέγει δὲ τοὺς βαρύτερα διακονοῦντας ἔργα (μαγείρους, γεωργούς, κηπουροὺς, πυλωροὺς καὶ ἀρτοποιούς) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πρῶτους διακονητάς τοὺς μὴ καλόντας. Φέρονται ἐν τοῖς Λεξικοῖς τὰ μεγαλόπονος, πολύπονος (ἀλλὰ ἐργοπόμος, ἐσθλοπόμος, ὀλιγοπόμος).

3) Ἀνεπιδέσποτος· «τὰ—τῶν μοναστηρίων ἀνεπιδέσποτα» 23, 10.

4) Ἀνταπονέμω· «ἀνταπονέμειν τὰς χάριτας» 23, 22.

5) Ἀντιρρητικῶς· «ὑπομιμνησκέτωσαν — οὐκ ἀντιρρητικῶς ἀλλ' εὐνοϊκῶς 32, 23.

6) Ἀρηικός· «ἀρηικὴν ἀσπίδα ἐπωμισάμεθα» 50, 8.

7) Ἀρραγῶς· «εἰς πέτρην οἶκον ἀρραγῶς ἡδρασμένον» (ἐν ἱαμβείοις) 60, 29.

8) Αὐταρχικός· «εἰς τὸ αὐταρχικόν — καὶ βασιλικὸν ἀνήγαγεν ἄρμα» 19, 3· τὸ αὐταρχικόν· «τὸ ἐντεῦθεν αὐταρχικόν ἐπιδεικνύμενοι καὶ αὐτόβουλον» 49, 21.

9) Δωδεκαφώτια· 45, 25 καὶ 47, 13 ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ γνωστοῦ δωδεκάφωτα.

10) Ἐκτοπιστής· 52, 16.

11) Ἐποφθάλμισις· 52, 5.

12) Εὐθυγνωμοσύνη· 21, 15.

13) Εὐχαρίστησις· «μετ' εὐχαριστήσεως στεργέτω» 33, 7.

14) Ἱεροφαλτία· 36, 24.

15) Κτιτορικός· 47, 3.

16) Κτιτορικῶς· 45, 24.

17) Μεσόνανον· «ἐν τῷ μεσονάφῳ» 47, 13 (ἢ μεσόνανος).

18) Μεταρροϊζῶ· 60, 23. Τὴν καλλίστην λέξιν ἀποκαθίστημι ἐν τοῖς λαμβείοις

Φθόνου βέλεμνα πάμπαν οὐχ ἤψαντό μου
καὶ ταῦτα παρὰ πάντα (scr. πάντων?)

πολλὰ πολλάνις,
εἰς δ' ἀντίπτον ὥσπερ κεκρουκῶτα
φρούδα μετερρύησαν ἑξοπισθίως

κατ' αὐτὸ τὸ χειρόγραφον, ἔχον τὸ ὄρθον καὶ ἀληθὲς μετερροϊζήσαν (ὃ οὐδὲν δέον ὁ ἐκδότης μετέγραψε μετερρύησαν· παραβλητέον δὲ τὸ γνωστὸν ἀναρροϊζῶ). Ἡ λέξις ἀνέμνησέ με ἄλλους στίχους πρὸ τῶν παρατεθέντων ἀμέσως χειμένους, τοῦσδε·

Τοῖνον λύπης γλόγωσις οὐκ ἔφλεξέ με
χειμῶν τε δεινῶν καὶ τινα μετρίάζει
τοῦ κοσμικοῦ κλύδωνος οὐκ ἔτρεψέ με.

Γεγραμμένον ἔχετο, εἰκάζω, τὸ ροϊζή καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ τὸ ματα (ροϊζήματα), ταῦτα δὲ ἀναγνωσθέντα ματροιαζή ἀπέτεκον τὸ μετρίάζει.

19) Μυσῶ (—άω)· «τάφω—λειψάνων—ἐντὸς μυσώντων πεπληρωμένῳ» 27, 3.

20) Νοστιμότης· «ὥς ἅλας ἀρτύειν ταῖς ἀρεταῖς τὸ λειπόμενον πνευματικῆς νοστιμότητος» 29, 7.

21) Ὁρθορρήμων· «τὴν Ἑλλάδα γλωτταν τὴν ὀρθορρήμονα» 19, 29.

22) Παλινστροφία· «δι' αἰτίαν παλινστροφίας» 31, 13.

23) Πολιῶ (—άω)· «τοὺς πολιῶντας χρόνῳ» 25, 24. Γνωστὸν ἦτο τὸ μεταβατικὸν πολιῶ (—όω).

24) Προσγενίς· «δέσποινα εὐσεβεῖς καὶ προσγενίδες τῶν—βασιλέων» 45, 1. Εἶπον ἄλλοι τὸ συγγενίς.

25) Στερκτέος· «στερκτέα» ταύτην καὶ ὑμῖν γενέσθαι — ἄξιῶ» 53, 5.

26) Συμμέλεια· «τὴν ἐν τῇ συνοδείᾳ συμμέλειαν — στεργέτω» 33, 7.

27) Συμφροντιστής· 35, 23.

28) Ταμειοῦχος· 38, 12. Κακὸν τὸ ἐν τοῖς Λεξικοῖς ταμειοῦχος.

Τὰς λέξεις δὲ γρηγορότης (36, 21), ἐργομοχθία (37, 22), ἰσόποσος (38, 6), καινοτρόπως (19, 18) καὶ ὀλβιῶ—όω (18, 3) ἀνέγραψε τῶν λεξικογράφων μόνος ὁ Κουμανούδης. Περὶ δ' ἄλλων ἄλλοτε, Θεοῦ βούλητος.

Ἐν Μυτιλήνῃ, τῇ 12 Ἰουνίου 1899.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000050287

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Τύπος τοῦ αὐτοκρατοῦς Λούδ ἐν Τεργέστη

ΑΘΗΝΩΝ